

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ

PREZENČNÍ STUDIUM

2014–2016

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Ekaterina Shumilova

**Srovnání systémů sociální ochrany v České Republice a
Ruské federaci**

Praha 2016

Vedoucí diplomové práce:

Doc. PhDr. JUDr. Jakub Rákosník Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER

FULL-TIME STUDIES

2014-2016

DIPLOMA THESIS

Ekaterina Shumilova

**Comparison of social protection system in Czech Republic
and Russian Federation**

Prague 2016

Diploma Thesis Work Supervisor:

Doc. PhDr. JUDr Jakub Rákosník Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 07.03.2016

Ekaterina Shumilova

.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svého vedoucího diplomové práce Doc. PhDr. JUDr. Jakuba Rákosníka Ph.D. za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Anotace

Diplomová práce na téma Srovnání systému sociální ochrany v České republice a v Ruské federaci se věnuje analýze ochrany systému sociální ochrany v České republice a v Ruské federaci. Jedná se o srovnávací analýzu provedenou podle zadaných kritérií. Cílem práce je zhodnotit stupeň sociální ochrany v Ruské federaci a v České republice a určit, o jaké typy sociálních států se jedná. Pro dosažení cíle byly použity metody: literární rešerše, srovnávací analýza, syntéza, dedukce.

Práce se především soustřeďuje na sociální ochranu v případě ztráty zaměstnání (sociální podpora v nezaměstnanosti), politiku sociálního zabezpečení (pro případ nemoci, plně nebo částečně omezené pracovní schopnosti), zajištění důstojného starobního důchodu, invalidního důchodu.

Klíčová slova:

Sociální ochrana, Česká Republika, Ruská Federace, sociální stat, zaměstnanost, životní úroveň, vzdělávání, zdravotní péče

Annotation

Thesis on Comparison of the social protection system in the Czech Republic and the Russian Federation is dedicated to the analysis of the protection of the social protection system in the Czech Republic and the Russian Federation. This is a comparative analysis conducted according to specified criteria. The aim is to assess the level of social protection in the Russian Federation and the Czech Republic and to determine what types of welfare states are in question. In order to achieve the objective following methods were used: a literature review, comparative analysis, synthesis, deduction.

The work mainly focuses on social protection in case of job loss (social unemployment benefit), social security policy (against illness, fully or partially limited work skills), a dignified old age pension, disability pension.

Keywords:

Social protection system, Czech Republic, Russian Federation, the welfare state, employment, standard of living, education, health service

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 SOCIÁLNÍ STÁT	11
1.1 Typy sociálního státu.....	12
1.2 Vývoj teorie sociálního státu.....	14
1.3 Sociální politika.....	16
2 STÁTNÍ SOCIÁLNÍ POLITIKA V ČESKÉ REPUBLICE	18
2.1 Politika zaměstnanosti.....	18
2.2 Politika minimální životní úrovné.....	23
2.3 Politika vzdělávání.....	30
2.4 Politika zajištění zdravotní péče.....	36
2.5 Důchodová politika.....	40
3 STÁTNÍ SOCIÁLNÍ POLITIKA V RUSKÉ FEDERACI	43
3.1 Politika zaměstnanosti.....	43
3.2 Politika minimální životní úrovné.....	48
3.3 Politika vzdělávání.....	50
3.4 Politika zajištění zdravotní péče.....	55
3.5 Důchodová politika.....	60
DESKRIPTIVNĚ- ANALYTICKÁ ČÁST	62
4 POROVNÁNÍ STÁTNÍ SOCIÁLNÍ POLITIKY VE ZKOUMANÝCH ZEMÍCH	62
ZÁVĚR	70
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	71
SEZNAM ZKRATEK	78

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	78
--	-----------

ÚVOD

Sociální ochrana je nezbytným prvkem jakéhokoli dostatečně vyspělého státu, zaručujícím jeho správné fungování a záruku základních sociálních hodnot pro občany. Pojem sociální ochrana je poměrně mladý, pokud ho budeme srovnávat s jinými sociálními disciplínami. Objevil se až na konci 19. století a začátku 20. století. Vznik tohoto pojmu byl spojen především s pochopením státu jako geopolitické jednotky strážící zájmy vlastních obyvatel a nutnosti zabezpečení jejich základních potřeb zejména v případě ekonomického nebo sociálního vyloučení z aktivní části společnosti v důsledku nezaměstnanosti, ztráty příjmu nebo výrazného zhoršení finanční a sociální situace.

Existují různé definice pojmu sociální ochrana. Pro účely této bakalářské práce budeme chápat pojem „sociální ochrana“ v širším pojetí jako sociální zabezpečení. Tento pojem můžeme označit jako „životní úroveň občanů“ nebo sociální záruky státu ve vztahu k zabezpečení důstojné a vhodné kvality života občanů.

System sociální ochrany musí zajistit několik důležitých funkcí:

- Prevenci sociálně - rizikových situací. Příkladem realizace těchto funkcí je systém sociálního pojištění, pojištění a ochrany úspor občanů, zamezení rizikových kalami různých druhů, zajištění v případě, že se nedosáhlo požadovaného pozitivního výsledku při prevenci. V tomto případě stát musí pomáhat občanům a nést určitou materiální odpovědnost, zejména přispívat v případě nepříznivé sociální situace.
- Kromě materiálních příspěvků se počítají různé sociální služby a veřejné statky určené pro lidi ve ztížené situaci.
- Kompenzační, a to v případě, pokud se jedná o poškození občana v důsledku nesprávného nebo nelegálního jednání státních orgánů.

Tato diplomová práce se věnuje analýze ochrany systému sociální ochrany v České republice a v Ruské federaci. Jedná se o komparaci podle zadaných kritérií. Cílem práce

je zhodnotit stupeň sociální ochrany v Ruské federaci a v České republice a určit, o jaké typy sociálních států se jedná.

V práci jsou použity následující výzkumné metody:

- literární rešerše, tj. analýza odborných článků, literatury, knižních a elektronických zdrojů
- komparace, tj. porovnání systému sociální ochrany v České republice a v Ruské federaci
- analýza, syntéza, dedukce.

Co všechno patří do analýzy v této diplomové práci? Především se soustředíme na sociální ochranu v případě ztráty zaměstnání (sociální podpora v nezaměstnanosti), politiku sociálního zabezpečení (pro případ nemoci, plně nebo částečně omezené pracovní schopnosti), zajištění důstojného starobního důchodu, invalidního důchodu.

TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ STÁT

Pojem sociální stát (welfare state) je dnes běžně používán jak v odborné literatuře, tak i u laické veřejnosti. Každý si pod tímto termínem může představit něco jiného, protože má mnoho podob, existuje v různých ekonomických, politických a sociálních podmínkách a rozdílných státech. Navíc se jedná o značně dynamickou oblast života, která se v průběhu času mění a vyvíjí. Proto přesně definovat pojem státu je značně obtížné, ne-li nemožné. Při jeho vymezení se střetávají i různé názorové a myšlenkové přístupy autorů a objevuje se i národní nadšení pro vlastní sociální stát. Tento přístup je typický pro anglické autory, kteří se spoléhají právě naobecnou rozšířenost anglického pojmu welfare state a vnucují ostatním modelovou podobu právě jejich sociálního státu.¹ Originální anglický termín welfare state byl poprvé použit v roce 1939 k popisu situace ve Spojeném království a po druhé světové válce se rozšířil v západním světě. Začaly jím být označovány sociální politiky vyspělých zemí, později pak přímo tyto země. Stát blahobytu je vymezen vůči čistě tržnímu kapitalismu a liberálnímu pojetí státu na jedné straně i vůči socialismu a centrálně plánovanému hospodářství na straně druhé. Koncept welfare state je vázán na režim demokratický a je spjat s relativně vyspělou tržní ekonomikou.

Welfare state můžeme charakterizovat jako stát, který se výrazně angažuje v řešení sociálních problémů svých občanů. V sociální oblasti má monopolní postavení. Přebírá na sebe sociální jistění obyvatel, pod kontrolou je tak značná část prostoru pro sociální jednání lidí. Sociální stát dále charakterizuje rozsáhlý a jednotný systém sociálního zabezpečení a velký rozsah služeb, které jsou poskytovány zdarma nebo za ceny neodpovídající hodnotě. Koncept welfare state je velice náročný na ekonomické zdroje a vede k centralizaci, byrokratizaci a anonymitě. V neposlední řadě je třeba uvést také

¹ VEČEŘA M., *Teorie sociálního státu*. 1. vyd. Brno: Nakladatelství IURIDICA BRUNENSIA, 1995.

vysokou míru redistribuce.² Martin Potůček: „Sociální stát je stát, v němž se v zákonech, ve vědomí a postojích lidí, v aktivitách institucí a v praktické politice prosazuje myšlenka, že sociální podmínky, v nichž lidé žijí, nejsou jen věcí jedinců či rodin, nýbrž i věcí veřejnou.“³ Podle Ramesche Mishry welfare state znamená: plná zaměstnanost ve smyslu regulace tržního hospodářství tak, aby byla velká zaměstnanost; univerzální sociální služby, hlavně vzdělání, zdravotní péče, bydlení jistota příjmu; sociální pomoc založená na testování potřeb ke zmírnění chudoby.⁴ Sociální stát lze chápat jako stát se silným veřejným sektorem a s výraznými intervencemi vlády do sociální oblasti. V každém současném státě je dnes používán nějaký ekvivalent tohoto pojmu. Obsah pojmu je však v každé zemi jiný. Sociální stát je v každém státě jedinečný, na druhé straně ale univerzální některými svými základními rysy.⁵ Konkrétní a přesná definice sociálního státu neexistuje. Definice je mnoho, stejně jako autorů, kteří se zabývají tímto problémem. Pojem sociální stát označuje stát, v němž se v zákonech, ve vědomí a postojích lidí, v aktivitách institucí a v praktické politice prosazuje myšlenka, že sociální podmínky, v nichž lidé žijí, nejsou jen věcí veřejnou.

1.1 TYPY SOCIÁLNÍHO STÁTU

Pojem welfare state je velice široký, že právě pomocí typologií ho můžeme lépe vymezit. Lze rozlišit mnoho typů sociálních států, jelikož je ovlivňován historickou tradicí daného státu a působení různých společensko-ekonomických sil. V žádné zemi nelze najít ideální model, vždy se jedná o kombinaci některých modelů. Nejčastěji se

² KREBS, V., et al. *Sociální politika. 5. Přepřacované a aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 78 – 79.

³ POTŮČEK, M: *Sociální politika*. Praha: SLON. 1995. ISBN 80-85850-01-X

⁴ *POJEM SOCIÁLNÍHO STÁTU* [online] Dostupné z: <http://www.miras.cz/seminarky/pravo-vs-28-socialni-stat.php>

⁵ SMUTEK, M. *Sociální stát – úvod do studia*. 1. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, s. 45.

hovoří o třech základních typech sociálních států – reziduálním, výkonovém a institucionálním.

1. Reziduální typ

Tato koncepce vychází z předpokladu, že lidské potřeby jsou uspokojovány prostřednictvím rodiny a trhu. Sociální stát a jeho instituce nastupují až tehdy, když rodina a trh přestanou normálně fungovat – život v rodině je narušen, ekonomika v krizi apod. Jedná se o tom, že státní odpovědnost za uspokojování potřeb je minimální. Sociální dávky jsou poskytovány pouze na pokrytí základních potřeb. Stát pouze odstraňuje následky sociálních událostí. Sociální služby nejsou tolik rozvinuté a nestátní formy welfare relativně dominují.⁶ Reziduální typ sociálního státu byl používán v USA do velké hospodářské krize.

2. Institucionální typ

Tato koncepce je opakem reziduálního státu. Zde dominantní roli má stát, který zajišťuje sociální práva občanů. Takový sociální stát má integrovat společnost, vyrovnávat nerovnosti a předcházet sociálním událostem. Základem pro sociální dávky jsou potřeby jedince. Výhodou této koncepce je, že přijetí pomoci nemůže nikoho stigmatizovat, neboť hodnoty, jako je bezpečnost, rovnost a humánní jednání, se v současné společnosti vnímají jako oprávněné.⁷ Představitelem tohoto typu sociálního státu je Dánsko.

3. Výkonový typ

U této koncepce je role státu v realizaci sociální politiky významná. Velmi důležitou roli hraje i církev a charitativní organizace. Výkonový typ založen na tom, že sociální potřeby občanů mají být přednostně uspokojovány na základě pracovního výkonu. Stát zaručuje pouze minimální pomoc. Základem pro poskytování sociálních dávek je princip

⁶ SMUTEK, M. *Sociální stát – úvod do studia*. 1. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, s. 72

⁷ SMUTEK, M. *Sociální stát – úvod do studia*. 1. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, s. 72

zásluh . Dávky jsou většinou odvozovány od předcházejícího příjmu. Představitelem tohoto typu sociálního státu je Německo, Francie, Rakousko.

1.2 VÝVOJ TEORIE SOCIÁLNÍHO STÁTU

Představy blízké konceptu sociálního státu je možné nalézt již v dílech Locka, Hobbesa, Rousseaua a Milla či v myšlenkách Francouzské revoluce. Všechny sociální státy ve světě vznikají jako důsledek zvyšujících se požadavků na dávky a zvyšujících se možností sociálního zabezpečení. Sociální stát se nejprve rozvíjel především proto, aby se všem občanům dostalo takové míry bezpečí a jistoty, kolik zajišťuje majetným lidem jejich majetek. První užití pojmu sociální stát je připisováno Williamu H. Beveridgeovi, který ve své zprávě z roku 1942 uzil tohoto termínu k označení svého modelu univerzálního minimálního sociálního zabezpečení. Rozšíření sociálního státu nastává spolu s rozsáhlými sociálními reformami po Druhé světové válce, 50. a 60. léta jsou pak tradičně označována za zlatou éru sociálního státu. V 70. letech přichází s ropnou krizí i krize sociálního státu. Objevují se nové výzvy, kterým musí státy čelit.⁸

Vývoj sociálního státu lze rozdělit do následujících etap:

1. Období experimentálních počátků (80. léta 19. století – 1930):

V tomto období vznikají první pojistné systémy, které byly zpočátku dobrovolné, postupně se stávají povinnými. Na začátku se vztahovaly pouze na určité vrstvy obyvatel. Vznika se nová aktivní politika v oblasti vzdělávání, organizace nemocnic, výpomoci nezaměstnaným. Dále dochází k zlepšení sociálních věcí.

2. Období konsolidace (1930 – 2. světová válka):

Ve tomto období proběhla velká světová hospodářská krize, díky čemuž došlo k urychlení přijetí opatření týkajících se sociální politiky. Začíná se měnit názor na

⁸ KREBS, V. a kol. *Sociální politika*, č. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2007, s. 504

nezaměstnanost, stát chápá to jako základní sociální zlo, proti kterému je třeba bojovat státními zásahy. Jedná se o celospolečenský problém. Sociální stát směřuje k plné zaměstnanosti. V USA byl přijat hospodářský a sociální program New Deal.⁹

3. Období sociální přestavby (1945 – 1962):

Období „sociální přestavba“ se vyznačuje vznikem charakteristických prvků moderního sociálního státu, např. základní sociální legislativa. V tomto období byly přijaty moderní sociální zákony, ve kterých se realizuje reforma podle Beveridge a došlo k iniciaci sociálních reforem.

4. Období sociální expanze (1962 – 1973) – zlatý věk welfare state:

V tomto období došlo k celkovému růstu blahobytu a sociálnímu zabezpečení. Období sociální expanze se označuje jako „zlatý věk“ sociálních států. V některých zemích mizí nezaměstnanost. Postupně roste životní úroveň. Také v této etapě došlo k nárůstu střední vrstvy.

5. Období stagnace (1973 – 1980):

Důvodem „Stagnace“ byla zapříčiněna ropnou krizí (rok 1973), která přinesla hospodářský a fiskální propad. Dále sociální státy se postupně dostávají do krize, kterou se dosud nepodařilo zcela překonat.

6. Rekonceptualizace sociálního státu, období pokusu o reformu welfare state (1980 – dosud):

Toto období přináší požadavek na snížení sociálních programů a nové zamyšlení nad působením činnosti sociálních států. Hlavní příčiny krize sociálního státu spočívají v ekonomické oblasti a politické. Postupně se vytrácí solidarita mezi lidmi, hlavní zátěž

⁹ soubor opatření a ekonomických i sociálních reforem zavedených v průběhu let 1933-1937 během vlády prezidenta Franklina D. Roosevelta v USA s cílem podpořit, ozdravit a zreformovat ekonomiku USA během Velké hospodářské krize

provozu sociálního státu nesou střední vrstvy, aniž by měly nárok na poměrnou část toho, co státu zaplatí.

1.3 SOCIÁLNÍ POLITIKA

Politika v oblasti sociálního rozvoje a sociální péče; systém opatření prováděných podnikatelským subjektem (obvykle státem), zaměřených na zlepšení kvality a úrovně života určitých sociálních skupin, jakož i rozsah zkoumání otázek týkajících se této politiky, včetně historických, ekonomických, politických, sociálně-právních a sociologických aspektů, stejně jako zkoumání kauzality v oblasti sociálních otázek.¹⁰ Zároveň je třeba počítat s tím, že neexistuje všeobecné mínění ohledně toho, čemu je třeba rozumět jako „sociální politice“. To znamená, že tento pojem je často používán ve smyslu sociální správy ve vztahu k institucionalizovaným (tj. zakotveným v právních a organizačních podmínkách) sociálním službám, které poskytuje stát. Někteří autoři počítají takové použití pojmu za chybné.¹¹ Častěji v rámci sociální politiky v aplikačním praktickém smyslu (kontextu) se rozumí souhrn (systém) zvláštních opatření a činností zaměřených na živobytí obyvatel. V závislosti na tom, kdo je jejich hlavním iniciátorem (subjektem), rozlišují se odpovídající typy sociální politiky – státní (federální), regionální, municipální, korporativní atd. V širším slova smyslu a z vědeckého hlediska – není to ani tak systém opatření a nařízení, jako systém vzájemných vztahů a interakcí mezi sociálními skupinami, sociálními vrstvami společnosti, v jejichž středu se nachází i jejich konečný cíl - člověk, jeho blahobyt, sociální ochrana a sociální rozvoj, udržení života a sociální zabezpečení obyvatelstva celkem¹². Tradičními oblastmi sociální politiky jsou

¹⁰ ГУЛИНА М. А. *Социальная политика* // Гулина, 2008.

¹¹ ДЖЕРИ Д., ДЖЕРИ Дж. *Большой толковый социологический словарь*, Вече, АСТ, 2001. — Т. 2. П — Я. — 528 с. — 10 000 экз. — ISBN 5-17-012562-3, 5-7838-0427-4.

¹² ВОЛГИН Н.А. *Государственная и муниципальная социальная политика*. Курс лекций: учебное пособие / коллектив авторов. - М.: КНОРУС, 2011. - 1016 с.

následující: vzdělání, zdravotnictví, bydlení a sociální pojištění (včetně důchodového zabezpečení a jednotlivých sociálních služeb).

2 STÁTNÍ SOCIÁLNÍ POLITIKA V ČESKÉ REPUBLICE

2.1 POLITIKA ZAMĚSTNANOSTI

Dnem 1.10.2004 nabyl účinnosti zákon č.435/2004 Sb., o zaměstnanosti. Tato základní právní norma stanovuje postup k dosažení cílů politiky státu v oblasti zaměstnanosti. Právo na zaměstnání bez ohledu na rasu, barvu pleti, pohlaví, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, členství v politických stranách nebo příslušnost k politickým hnutím, národnost, etnický nebo sociální původ, majetek, zdravotní stav nebo věk, je jedním ze základních práv občana.

Státní politika zaměstnanosti usiluje:

- o dosažení rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou po pracovních silách,
- o produktivní využití zdrojů pracovních sil,
- o zabezpečení práva občanů na zaměstnání.

Státní správu v oblasti státní politiky zaměstnanosti v České republice vykonávají Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) a úřady práce (ÚP).¹³ „Podle užívaných nástrojů řízení a důrazu kladeného na jednotlivé funkce rozlišujeme několik modelů politiky zaměstnanosti:

- reálně socialistický model - právo a povinnost pracovat jsou zakotveny v zákonech, uplatňují se direktivní nástroje řízení, např. státní plány, omezení svobody výběru zaměstnání

¹³ *Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti* [online]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z435_2004_2

- skandinávský model – je založen na Keynesově teorii státního intervencionismu, stát se snaží zachovat plnou zaměstnanost za cenu zvyšujícího se daňového zatížení daňových poplatníků nebo rostoucího státního deficitu
- model konsensuální, korporativní demokracie – koordinované, institucionálně a tradicí podpořené vyjednávání o mzdách
- model tržně liberální – nezaměstnanost se pojímá jako nutné reziduum dobře fungující ekonomiky¹⁴

Politiku zaměstnanosti v ČR vytváří stát, ale podílí se na ní i zaměstnavatelé a odbory. Při jejím provádění spolupracuje stát rovněž s dalšími subjekty, jako např. územně samosprávnými celky, profesními organizacemi a sdruženími osob se zdravotním postižením.

Státní politika zaměstnanosti v ČR zahrnuje zejména:

- a) zabezpečování práva na zaměstnání,
- b) sledování a vyhodnocování situace na trhu práce, zpracovávání prognóz a koncepcí zaměstnanosti a rozvoje lidských zdrojů na úseku trhu práce, programů a projektů pro pracovní uplatnění fyzických osob,
- c) koordinaci opatření v oblasti zaměstnanosti a rozvoje lidských zdrojů na úseku trhu práce v souladu s evropskou strategií zaměstnanosti a podmínkami pro čerpání pomoci z Evropského sociálního fondu,
- d) tvorbu a koordinaci jednotlivých programů a opatření k zajištění priorit v oblasti zaměstnanosti a rozvoje lidských zdrojů na úseku trhu práce,
- e) uplatňování aktivní politiky zaměstnanosti,

¹⁴ POHLOVÁ, Dana. *Analýza politiky zaměstnanosti ve vazbě na vývoj trhu práce v ČR a ve vybrané zemi EU*. [s.l.], 2002. 70 s. JČU.

f) tvorbu a zapojení do mezinárodních programů souvisejících s rozvojem zaměstnanosti a lidských zdrojů na úseku trhu práce,

g) hospodaření s prostředky na politiku zaměstnanosti,

h) poskytování informačních, poradenských a zprostředkovatelských služeb na trhu práce,

i) poskytování podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci (pasivní politika zaměstnanosti),

j) opatření na podporu a dosažení rovného zacházení s muži a ženami, s osobami bez ohledu na jejich rasový a etnický původ, s osobami se zdravotním postižením a s dalšími skupinami osob, které mají ztížené postavení na trhu práce, pokud jde o přístup k zaměstnání, rekvalifikaci, přípravu k práci a ke specializovaným rekvalifikačním kurzům, a opatření pro zaměstnávání těchto osob,

k) opatření pro zaměstnávání fyzických osob se zdravotním postižením a dalších skupin fyzických osob, které mají ztížené postavení na trhu práce,

l) usměrňování zaměstnávání pracovních sil ze zahraničí na území České republiky a z území České republiky do zahraničí.¹⁵

Politika zaměstnanosti to je soubor opatření, který upravují konkrétní situaci na trhu práce a jsou kontrolovány vládou. Prostředky na státní politiku zaměstnanosti, lze obecně rozdělit na prostředky pasivní politiky zaměstnanosti, které představují především příspěvek uchazečům o zaměstnání a na prostředky aktivní politiky zaměstnanosti. „Rozlišení na pasivní a aktivní politiku zaměstnanosti má svůj původ v Evropě první poloviny 30.let. V tomto období se začal vydělovat a rozvíjet okruh politických opatření pro řešení masových sociálních důsledků světové hospodářské krize. Aktivní politika byla od počátku zaměřena na konkrétní cílové skupiny, kterými jsou především nejvíce

¹⁵ *Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti* [online]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z435_2004_2

ohrožené skupiny nezaměstnaných. Jsou to především lidé s nedostatečnou nebo nevhodnou kvalifikací, osoby se zdravotními handicapy na trhu práce.¹⁶

Aktivní politika zaměstnanosti je souhrn opatření směřujících k zajištění maximálně možné úrovně zaměstnanosti. Aktivní politiku zaměstnanosti zabezpečuje ministerstvo a úřady práce; podle situace na trhu práce spolupracují při její realizaci s dalšími subjekty.

Nástroji, jimiž je realizována:

- **rekvalifikace** – umožňuje fyzickým osobám získat kvalifikaci pro nové zaměstnání nebo udržení stávajícího zaměstnání. Řeší situaci, kdy ekonomika má kvalitní lidi, kteří ale neumí ty práce, o které je zájem;
- **investiční pobídky** – investiční pobídky se v České republice poskytují domácím i zahraničním investorům pro vytvoření zcela nové nebo rozšíření stávající výroby. Veškeré informace o systému investičních pobídek v České republice upravuje zákon č. 72/2000 Sb., o investičních pobídkách. Poskytuje se pouze v oblastech, kde je alespoň průměrná míra nezaměstnanosti.
- **veřejně prospěšné práce** – krátkodobé práce dotované úřady práce k provizornímu zaměstnání nezaměstnaných. Obvykle jde o udržovací a úklidové práce veřejných prostranství a budov. Nejedná se o vhodné zaměstnání a lze je tedy bez sankce odmítnout.
- **společensky účelná pracovní místa** – jde o pracovní místa, která zaměstnavatel zřizuje nebo vyhrazuje na základě dohody s Úřadem práce a obsazuje je uchazeči o zaměstnání, kterým nelze zajistit pracovní uplatnění jiným způsobem.¹⁷

¹⁶ HLAVKA J., :*Deformace na českém trhu práce*. Vydavatelství ČVUT. 2002 , roč. 7, č. 7 . Praha : 2002

¹⁷Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, Část 5- hlava IV- §113 [online]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z435_2004_2

- **překlenovací příspěvek** – příspěvek na vytvoření společensky účelného pracovního místa, který lze poskytnout kromě zaměstnavatele také osobě která přestane být uchazečem a stane se osobou samostatně výdělečně činnou.
- **příspěvek na dopravu** – na základě dohody přispívá úřad práce zaměstnavateli, který zajišťuje každodenní dopravu svých zaměstnanců do zaměstnání.
- **příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program** – při rozjíždění výroby nebo strukturálních změnách zaměstnavatel dočasně nepotřebuje tolik zaměstnanců. Místo aby je propustil, zaměstná je zaměstnavatel třeba jen na poloviční úvazek (nebo nějaký čas vůbec nepracují), ale mzdu do původní výše jim doplatí úřad práce a oni si nemusí hledat novou práci.

V souladu s potřebami trhu práce mohou úřady práce ověřovat nové nástroje a opatření aktivní politiky zaměstnanosti. Podmínky ověřování a náklady na nové nástroje a opatření aktivní politiky zaměstnanosti schvaluje ministerstvo. Aktivní politika zaměstnanosti je financována z prostředků státního rozpočtu a hospodaření s těmito prostředky se řídí zvláštním právním předpisem. Z těchto prostředků lze rovněž přispívat na programy nebo opatření regionálního a celostátního charakteru a projekty zahraničních subjektů přispívající ke zvýšení zaměstnanosti a na ověřování nových nástrojů a opatření aktivní politiky zaměstnanosti.

„Pasivní politika zaměstnanosti představuje hmotné zabezpečení uchazečů o zaměstnání formou podpory v nezaměstnanosti nebo zabezpečení těch, kteří se dostávají v důsledku nízkých příjmů do kategorie „sociálně slabých“. Zahrnuje také stimulaci předčasného odchodu do důchodu, případně stimulaci nižší zaměstnanosti žen. Výdaje na pasivní politiku zaměstnanosti mají charakter transferů.“¹⁸ Na podporu v nezaměstnanosti

¹⁸*Analyza vyvoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v 1. pololetí 2007* [online]. 2007 [cit. 2007-09-01]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/rok2007p1/Analyza0706.pdf

má nárok podle § 39 Zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti uchazeč o zaměstnání, který vykonával v délce alespoň 12 měsíců v rozhodném období zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost zakládající povinnost odvádět pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti; požádal úřad práce, u kterého je veden v evidenci uchazečů o zaměstnání, o poskytnutí podpory v nezaměstnanosti a ke dni, k němuž má být podpora v nezaměstnanosti přiznána, není poživitelem starobního důchodu. Výše této podpory se stanovuje procentní sazbou z průměrného měsíčního čistého výdělku. U osob samostatně výdělečně činných se stanovuje jich podpora procentní sazbou z posledního vyměřovacího základu v rozhodném období přepočteného na jeden kalendářní měsíc. Procentní sazba podpory v nezaměstnanosti činí první dva měsíce podpůrčí doby 65 %, další dva měsíce podpůrčí doby 50 % a po zbývajících podpůrčí dobu 45 % průměrného měsíčního čistého výdělku nebo vyměřovacího základu.¹⁹

2.2 POLITIKA MINIMÁLNÍ ŽIVOTNÍ ÚROVNĚ

Pro praktické měření chudoby jsou stanoveny minimální úrovně příjmů, pod nimiž nastává stav chudoby, popř. je tato úroveň charakterizována jako minimální životní náklady. Používá se pojem životní minimum. Životní minimum je společensky uznanou minimální hranicí příjmu, pod níž nastává stav hmotné nouze. Konkrétně vymezuje výši nezbytných finančních prostředků pro domácnost nebo jednotlivce potřebných k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. Nezbytné náklady na bydlení se do něj nezahrnují. Největší význam má životní minimum v systému dávek státní sociální podpory. Zde je využíváno při zjišťování nároku na některé dávky a pro výpočet většiny dávek státní sociální podpory. Životní minimum je dále využíváno hlavně v systému hmotného zabezpečení uchazečů o zaměstnání, pro stanovení maximálního výdělku v souběhu se starobním důchodem, při stanovení alimentačních povinností atp. Objevují se také pojem existenční minimum. Existenční minimum je taková minimální úroveň

¹⁹ § 39 Zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. [online]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z435_2004_2

příjmů (životních nákladů), která umožňuje elementární existenci člověka, tj. stravu, oděv a ochranu před počasím. Nižší příjem než stanoví existenční minimum znamená ohrožení člověka hladem a zimou. Životní a existenční minimum je upraveno zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů. Částky životního a existenčního minima platné od 1. 1. 2012 jsou stanoveny nařízením vlády č.409/2011 Sb., o zvýšení částek životního minima a existenčního minima.²⁰

Při stanovení konkrétní sociální pomoci se přihlíží k důvodům, které vedly ke vzniku chudoby a ke snaze občana řešit vlastní situaci. Jde-li o chudobu způsobenou vlastním zaviněním, uplatňují se mechanismy stlačující úroveň pomoci k existenčnímu minimu. V zásadě je však v Evropě pomoc poskytována i v těchto případech. Chudoba není historický fenomén, ale právě pro svou relativní povahu je trvalou součástí společenské stratifikace i v moderních a bohatých státech. Je omyl domnívat se, že prosperující ekonomika odstraní chudobu, spíše naopak. S růstem bohatství jedněch se jiní budou stávat relativně chudšími. To má řadu podob. Např. stane-li se součástí průměrné vybavenosti domácnosti osobní automobil, omezí se levná městská hromadná doprava. Postiženi budou chudí, kteří nemají auto. Stanou se ještě chudšími např. proto, že nemohou nakupovat v supermarketech na okraji města, které jsou levnější.²¹

S životním minimem se porovnávají všechny «čisté peněžní příjmy» jednotlivce nebo společně posuzovaných osob (z pracovní činnosti, z podnikání, z kapitálového majetku, z pronájmu, důchody, dávky nemocenského pojištění, dávky státní sociální podpory a ostatní sociální dávky, podpory v nezaměstnanosti a při rekvalifikaci, výživné atd.) s výjimkou:

- příspěvku na bydlení, doplatku na bydlení a jednorázových sociálních dávek,

²⁰ *Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu.*[online]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-110>

²¹ TOMEŠ, I. „O chudobě jako o sociální události.“ In Sociální politika, teorie a mezinárodní zkušenost.Praha:socioklub, 1996, 126–130. Dostupné z: <http://www.monumenttotransformation.org/atlas-transformace/html/ch/chudoba/o-chudobe-jako-o-socialni-udalosti.html>

- příjmů z prodeje nemovitostí a odstupného za uvolnění bytu použitých k úhradě nákladů na uspokojení bytové potřeby,
- náhrady škody a finančních prostředků na odstranění následků živelní pohromy,
- peněžní pomoci obětem trestné činnosti,
- sociální výpomoci poskytované zaměstnavatelem,
- podpory z prostředků nadací a občanských sdružení,
- stipendií,
- odměn za darování krve a odběr jiných biologických materiálů z lidského organismu,
- daňového bonusu,
- příspěvku na péči (v okruhu společně posuzovaných osob),
- části příspěvku na úhradu potřeb dítěte, který náleží ze zdravotních důvodů,
- příspěvku na mobilitu a příspěvku na zvláštní pomůcku,
- zvláštního příspěvku k důchodu pro účastníky národního boje za vznik a osvobození Československa,
- příjmu plynoucího na základě rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva z titulu spravedlivého zadostiučinění nebo z titulu smírného urovnání záležitostí.²²

V České republice byla minimální mzda poprvé zavedena v roce 1991. Stanovení minimální mzdy od 1. ledna 2016 je osmnáctou změnou této mzdové veličiny od jejího zavedení. Minimální mzda je nejnižší přípustná výše odměny za práci v pracovněprávním

²² *Životní a existenční minimum.* [online]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/zivotni_min.

vztahu. Její základní právní úprava je stanovena zákoníkem práce (zákon č. 262/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Výši základní sazby minimální mzdy, další sazby minimální mzdy při omezeném pracovním uplatnění zaměstnance a podmínky pro poskytování minimální mzdy stanovuje nařízení vlády č. 567/2006 Sb., o minimální mzdě, o nejnižších úrovních zaručené mzdy, o vymezení ztíženého pracovního prostředí a o výši příplatku ke mzdě za práci ve ztíženém pracovním prostředí, ve znění pozdějších předpisů (úplné znění od 1. ledna 2016).²³

Minimální mzda má ve vztahu k zaměstnancům a zaměstnavatelům dvě základní funkce, jejichž úkolem je docílení její vyvážené výše a to jak z pohledu zaměstnance, tak také zaměstnavatele.

- **Sociálně-ochranná funkce** minimální mzdy má zaměstnance ochránit před chudobou a umožnit mu žít na úrovni skromné hmotné spotřeby a sociálních kontaktů. Zaměstnavatelům má ochranná funkce minimální mzdy zajistit základní rovné podmínky mzdové konkurence (má zabránit mzdovému podbízení domácích i zahraničních pracovních sil). Nárok na minimální mzdu vzniká v každém pracovním poměru nebo právním vztahu založeném dohodami o pracích konaných mimo pracovní poměr samostatně.
- **Ekonomicko-kriteriální funkce** minimální mzdy vytváří předpoklady pro příjmovou motivaci občanů k vyhledávání, přijetí a vykonávání pracovní činnosti, tj. pro zvýhodnění zaměstnanců prostřednictvím pracovního příjmu vůči osobám se sociálním příjmem. Pro zaměstnavatele představuje minimální mzda nejnižší úroveň nákladů na mzdy zaměstnanců.²⁴

Minimální mzda platí jako jediná mzdová veličina pro zaměstnance v organizacích podnikatelské sféry, v nichž se uplatňuje kolektivní vyjednávání o mzdách. V jednotlivých kolektivních smlouvách lze dohodnout minimální mzdu vyšší, než uvádí

²³ Nařízení vlády č.567/2006 Sb. „o minimální mzdě atp.“,Zákoník práce.[online] Dostupné z: http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=nv567_2006

²⁴Článek„Minimální mzda od1.ledna2007“,MPSV[online]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/4050/Minimalni_mzda_2007_.pdf

nařízení vlády o minimální mzdě. V ostatních organizacích podnikatelské sféry, ve kterých není uzavřena kolektivní smlouva nebo nejsou mzdové podmínky v kolektivní smlouvě sjednány, platí vedle minimální mzdy nejnižší úrovně zaručené mzdy. Nejnižší úroveň zaručené mzdy pro 1. skupinu prací je shodná s výší minimální mzdy. V nepodnikatelské sféře (veřejných službách a správě) se uplatňuje vedle minimální mzdy a nejnižších úrovní zaručené mzdy systém platových tarifů.²⁵

Celková strategie boje proti chudobě spočívá ve vytvoření sociální politiky (sociálního zabezpečení), která zabrání, aby se občané, rodiny a sociální skupiny propadali do chudoby. Vytvářejí se sociální mechanismy, zabezpečující občany pro případ běžných, standardně se vyskytujících sociálních situací.

Aktivitou státu je sociální podpora těm skupinám, které by bez jeho pomoci nemohly své potřeby uspokojovat způsobem všeobecně považovaným za přiměřený, popř. by se v neúměrně vysokém podílu propadly do stavu chudoby. Charakteristickou oblastí této intervence států je pomoc rodinám s dětmi. Další aktivitou je pak sama sociální pomoc určená lidem, kteří se nacházejí ve stavu chudoby.²⁶ Je zaměřena na to, aby jim pomohla vrátit se do stavu sociální suverenity (nezávislosti) nebo je zabezpečila po dobu, po kterou toho sami nejsou schopni. Současná taktika směřující k marginalizaci chudoby v Evropě využívá dvou zajímavých principů. Je to princip sociálního partnerství a faktor „know how chudých“. Princip sociálního partnerství vychází ze skutečnosti, že v Evropě vznikají národní i mezinárodní organizace sdružující a reprezentující samotné chudé (např. organizace „Čtvrtý svět“). Tyto organizace odmítají, aby za ně mluvili sociální pracovníci a vlády. Chtějí jednat přímo o tom, co by měla vláda podniknout, aby ulehčila

²⁵ *Minimální mzda od 1. 1. 2016.* [online]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/22117>

²⁶ ARNOLDOVÁ Anna., *Sociální péče 1. díl: Učebnice pro obor sociální činnost.*, 1. vydání, Praha 2015. ISBN 978-80-247-9899-8

jejich postavení. Poukazují na to, že může jít o opatření, jejichž návrhy mohou připravit právě jen ti, kdo z vlastní zkušenosti znají situaci chudých.²⁷

Hovoří se o zvláštních znalostech a schopnostech nabytých životem v chudobě. Jde o zabezpečení životních potřeb, o sociální ochranu a sebeobranu ve stavu chudoby, o schopnost modifikovat způsob života a spotřební zvyklosti tak, aby odpovídaly omezenému stavu hmotných prostředků a minimalizovaly negativní důsledky daného stavu. Fenomén chudoby je pro sociální politiku a pro politiku vůbec mimořádně významnou kategorií, protože vztah k chudobě, volba nástrojů, kterými se řeší její existence a důsledky, jakož i míry prostředků, které se k tomu účelu přerozdělují, jsou kritériem pro odlišení jednotlivých sociálních doktrín.

Chudoba je v evropském prostředí velmi citlivou záležitostí. Je to důsledek historické determinace, zejména náboženské. V křesťanské věrouce je zřetelně cítit chápavý vztah k chudým a kritický pohled na boháče. V Evropě, zejména pak střední, je významný i fenomén rovnosti lidí a rovnostářství jako pozůstatek socialistického experimentu.²⁸

Především rozděluje chudobu na absolutní a relativní a zabývá se sociálními důsledky chudoby.

1. Absolutní chudoba

Dána hranicí holého přežití tzv. subsistenční minimum. Občan je v situaci, kdy jsou ohroženy jeho základní potřeby.

2. Relativní chudoba

²⁷ TOMEŠ, Igor. „O chudobě jako o sociální události.“ In Sociální politika, teorie a mezinárodní zkušenost. Praha: socioklub, 1996, 126–130. Dostupné z: <http://www.monumenttotransformation.org/atlas-transformace/html/ch/chudoba/o-chudobe-jako-o-socialni-udalosti.html>

²⁸ TOMEŠ, Igor. „O chudobě jako o sociální události.“ In Sociální politika, teorie a mezinárodní zkušenost. Praha: socioklub, 1996, 126–130. Dostupné z: <http://www.monumenttotransformation.org/atlas-transformace/html/ch/chudoba/o-chudobe-jako-o-socialni-udalosti.html>

Občan není ohrožen jako u absolutní chudoby, avšak úroveň uspokojování širšího okruhu potřeb je oproti konsensuálně dohodnutému standardu ve společnosti omezená. Za chudé se považují ty osoby a skupiny osob, jejichž zdroje (materiální, kulturní a sociální) jsou tak omezené, že je vylučují ze způsobu života, který je ve státě, v němž žijí, minimálním způsobem akceptovatelný.²⁹ Zatímco absolutní chudoba se vyskytuje spíše v rozvojových zemích, v Evropě jde především o chudobu relativní. Chudoba je také výsledkem materiálního vývoje společnosti a revitalizuje se. Chudý Evropan se proto jeví chudému Afričanovi jako boháč, což je jeden z důvodů migračních tlaků a ekonomické emigrace.³⁰

Podle Tomeše chudoba v moderní společnosti není otázkou smrti hladem. Měří se, hodnotí a konstatuje na základě srovnání s celkovou životní úrovní dané země. Protože v návaznosti na konstatování chudoby u zjištěné části společnosti jsou rozvíjeny sociální programy a redistribuce hmotných prostředků, je významnou otázkou právě stanovení relativního vztahu spotřeby ve stavu chudoby ke spotřebě průměrné. Východiskem pro takové hodnocení je analýza sociálních důsledků chudoby. Všeobecně se dochází k závěru, že chudoba přináší sociální izolaci a stav nouze.³¹ Izolace je nebezpečným faktorem pro harmonický vývoj občanské společnosti, protože ji rozděluje, staví její části proti sobě a izoluje je. Např. v Prvním evropském akčním programu na potírání chudoby, vydaném Radou Evropy, byli chudí definováni jako osoby, rodiny nebo skupiny osob, které nedostatek prostředků (materiálních, kulturních a sociálních) vylučuje z účasti

²⁹ LINHART, J; PETROUSEK, M. *Velký sociologický slovník. I. část.* vyd. Praha : Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5. S. 411-412.

³⁰ *Chudoba hrozí asi 1,58 milionu Čechů. Bude potřeba více dávek a důchodů.*, EuroZprávy.cz / tl / ČTK., 04. února 2014., [online]. Dostupné z: <http://m.domaci.eurozpravy.cz/spolecnost/86713-chudoba-hrozi-asi-1-58-milionu-cechu-bude-potreba-vice-davek-a-duchodu/>

³¹ TOMEŠ, Igor. „O chudobě jako o sociální události.“ In *Sociální politika, teorie a mezinárodní zkušenost.* Praha: socioklub, 1996, 126–130. Dostupné z: <http://www.monumenttotransformation.org/atlas-transformace/html/ch/chudoba/o-chudobe-jako-o-socialni-udalosti.html>

na způsobu života, který je ještě přijatelný ve státě, v němž žijí.³² Izolaci (vyloučení) je nutno považovat za nejzávažnější faktor chudoby v moderní společnosti. Občan, který je ve stavu sociální nouze, má právo na nezbytnou pomoc k zajištění svých základních sociálních potřeb. Sociálními potřebami označujeme zejména potřebu jistoty a bezpečí, ochrany, zajištění základních potřeb, souhrn všeobecných lidských potřeb, práv a zájmů, jako je sociálněprávní ochrana, výkon rodičovských práv a plnění povinností, ochrana dětí a mládeže před negativními vlivy ap..

2.3 POLITIKA VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávací politika patří k nejdůležitějším odvětvím politiky a jako takové je jí ve vyspělých státech přikládán nemalý význam. Její důležitost spočívá v samotném vzdělávání, jež je považováno za jeden z hlavních pilířů, které slouží k udržení a rozvoji současného i budoucího blahobytu každého státu.

Vzdělání je obecně považováno za jeden z nejdůležitějších faktorů, které hrají podstatnou roli při ekonomickém růstu státu, projevuje se mimo jiné v konkurenceschopnosti ekonomiky, v růstu produktivity práce nebo ve snižování nezaměstnanosti a v schopnosti jednotlivce uplatnit se na trhu práce. Obecně vzdělání hraje nenahraditelnou roli v kvalitě života, vede jednotlivce k větší spokojenosti a samostatnosti a podstatný význam má i při snižování kriminality a vzniku sociálních problémů. Pomáhá lidem orientovat se v současném světě, hraje roli při utváření osobnosti. Obecně je vzdělávací politika chápána jako: “souhrn formálních i neformálních pravidel, norem a praktik, které řídí a ovlivňují jednání jednotlivců a institucí v oblasti vzdělávání”.³³ Další definicí, která koresponduje s pojetím vzdělávací politiky České

³² HORA, O., KOFROŇ, P., SIROVÁTKA, T. *Příjmová chudoba a materiální deprivace v České republice s důrazem na situaci dětí podle výsledků šetření SILC*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2008, 67 s. ISBN 978-80-7416-002-8.

³³ KALOUS J, VESELÝ A. *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. Praha: Karolinum, 2006. s. 8. ISBN 80-246-1260-7.

republiky, je definice Jaroslava Kalouse a jeho týmu. Vzdělávací politiku vymezují jako “principy, priority a metody rozhodování vztahující se k uplatňování společenského vlivu na vzdělávání. Toto rozhodování zahrnuje strategické záměry rozvoje vzdělávání, legislativní rámec činnosti vzdělávacích a vzdělávaných subjektů, způsob financování, vymezení vzdělávacích cílů a obsahů, stimulování a ovlivňování činnosti vzdělávacích subjektů a způsob jejich kontroly”.³⁴ Když mluvíme o vzdělávací politice, měli bychom rozlišovat vzdělávací politiku jako praktickou činnost a vzdělávací politiku jako vědní obor. Pravdou je, že tyto dvě pojetí vzdělávací politiky se mnohdy překrývají a vzájemně podmiňují a „mnohé analýzy vzdělávací politiky vznikají jako bezprostřední podklad pro tvorbu reálné politiky“³⁵

Hlavním úkolem vzdělávací politiky je zabezpečovat osobní rozvoj jedince, šíření kulturních hodnot, podněcovat růst ekonomiky a zajišťovat přijatelnou úroveň zaměstnanosti. Vzdělávací politika je úzce spojena se sociální politikou. Může být chápána jako součást sociální politiky. Jako její složka. Sociální politika a vzdělávací politika mají některé části společné. Nejdůležitější úlohu ve vzdělávací politice sehrává stat., což plyne částečně z faktu, že společenský užitek a prospěch, který vzdělaný jedinec přináší společnosti. V moderním světě se buduje společnost, založená na znalostech, z čehož vyplývá, že nejdůležitější sociální povinností vzdělávací politiky nejen v ČR, ale i ve všech vyspělých zemích, je zajišťovat jedinci nástroje k tomu, aby se stal vzdělanou osobností a po celý život jí také zůstal. Takovouto ideální vzdělávací soustavu, která by tyto cíle absolutně uskutečňovala, se zřejmě ještě nedaří nikde realizovat.

Takováto ideální vzdělávací soustava by měla mít tyto hlavní rysy:

- Měla by poskytovat všeobecnou gramotnost.
- Vzdělávací systém by měl být otevřen všem a musí se orientovat nejen na získání znalostí, ale i na získání dovedností.

³⁴ KALOUS, J. *Teorie vzdělávací politiky*. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997

³⁵ KALOUS, J., VESELÝ, A. (eds.) *Vzdělávací politika České republiky v globálním kontextu*. Praha: Karolinum, 2006. 181 s.. ISBN 80-246-1261-5

- Žáky a studenty všech věkových kategorií má motivovat k učení a má probouzet touhu po soustavném vzdělávání.

- Proces vzdělávání nesmí být ponechán na zodpovědnosti pouze škole, musí proniknout celou společností

- Vzdělávací soustavou nesmí být myšlena pouze soustava všech škol, musí zde být zahrnuty i další instituce všech dalších typů, jako například rodina, zájmové organizace, masmedia a jiné.³⁶

V Listině základních práv a svobod je zakotveno, že každý člověk má právo na vzdělání. Každý občan by tedy měl mít stejnou možnost vzdělávat se. Vzdělávací politika, která je postavená na tomto principu, se snaží o to, aby měli všichni občané bez výjimky v přístupu ke vzdělání rovné příležitosti, respektive aby všem občanům státu byla poskytnuta stejná možnost, jak dostat vzdělání. To, jakým způsobem se občané těchto možností chopí, už záleží pouze na nich samotných a vzdělávací politika s tímto nemá nic společného.³⁷ Každá vzdělávací politika vychází ze základních principů. Mezi základní principy většiny současných vzdělávacích politik vyspělých států můžeme zařadit:

a) princip celoživotního vzdělávání

Celoživotní vzdělávání by mělo lidem poskytovat možnost vzdělávat se ve všech obdobích života, od narození až do smrti a dále poskytnout soulad mezi možnostmi člověka a jeho zájmy. Celoživotní učení je tedy nepřetržité, kontinuální. „Koncept celoživotního učení je odpovědí na zvyšující se význam informací, na účast jedince na demokratickém rozhodování, na výzvy a problémy stále se zvyšujících změn

³⁶ KREBS, Vojtěch, et al. *Sociální politika*. Praha : CODEX Bohemia, 1997. ISBN 80-85963-33-7

³⁷ KALOUS J, VESELÝ A. *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. Praha : Karolinum, 2006. s. 8. ISBN 80-246-1260-7.

technologie."³⁸ Právě všeobecná, do všech oblastí lidského života zasahující dynamika změn a její rychlost, vyvolala potřeby celoživotního učení. Počátkem 70.let začíná být myšlenka konceptu celoživotního vzdělávání velmi intenzivní, a to díky ekonomickým a politickým změnám, změnám v technologiích a technice a samozřejmě díky důležité změně v postavení člověka na zemi vůbec. Podle Kalouse a Veselého byly důsledkem:

- Demokratickým změn a dalšího osvobození člověka
- Růstu životní úrovně a tím i šancí na možnosti dosažení sociálního vzestupu pomocí vzdělávání
- Demokratizace vzdělávání a tím rovnost šancí - možnost jeho dostupnosti bez jakékoli diskriminace
- Nebývalého nárůstu potřeb lidí s vyšší kvalifikací³⁹

Toto vzdělávání můžeme také definovat jako uspokojení subjektivních vzdělávacích, poznávacích, orientačních potřeb jednotlivce, jako personální růst, často s doplňkem nutnosti zajistit integraci jednotlivce do společnosti.⁴⁰ Česká republika vypisuje a užívá stejně jako jiné demokratické země různé programy na podporu celoživotního vzdělávání. Jako příklad uvádím Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost, který zpracovalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a dále pak Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost, zpracovaný Ministerstvem práce a sociálních věcí. Uvedené programy patří pod Strategii celoživotního učení ČR, která byla schválena vládou v roce 2007.

b) princip rovných šancí v přístupu ke vzdělání

³⁸ BRDEK, Miroslav, VYCHLOVÁ, Helena. *Evropská vzdělávací politika* : programy, principy a cíle. Praha : Aspi publishing s.r.o., 2004.s. 23. ISBN 80-86395-96-0.

³⁹ KALOUS J, VESELÝ A. *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. Praha : Karolinum, 2006. s. 8. ISBN 80-246-1260-7.

⁴⁰ BENEŠ, M. *Andragogika – teoretické základy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 216 s. ISBN 80-86432-23-8.

Už v Listině lidských práv je ukotveno právo na vzdělání a rovné šance v přístupu ke vzdělání. Chápeme to jako šanci na vzdělání dostupnou všem, kterou má pak jedinec využít v souladu se svými individuálními vlohami, intelektem, pílí a zájmy. Problémem je, jak toto právo zabezpečit. Snaží se o to vzdělávací politika svými opatřeními, jako jsou různé studijní podpory, půjčky, rozmanitost nabídky možností středoškolského a vysokoškolského studia, zvyšování počtu studijních míst na školách a podobně.

c) princip individualizace a diferenciacce ve vzdělání

Princip individualizace je založen na specifickém přístupu k potřebám lidí, kteří jsou vzděláváni. Individuální vzdělávání je důležité z toho důvodu, že každý člověk je jiný, má jiné schopnosti, vlohy, jiný inteligenční potenciál a podobně. Proto nemůže vyhovovat všem žákům a studentům stejná forma ani metoda vzdělávání. Pokud poznáme možnosti jednotlivých osob, můžeme k jejich vzdělávání přistupovat individuálním způsobem a naplnit tak jejich potřeby a zájmy, zlepšit dovednosti a znalosti.⁴¹

d) Princip internacionalizace ve vzdělávání

Vzdělávací politika hraje ve většině demokratických zemí podstatnou roli a i z toho důvodu se určité záležitosti vzdělávací politiky posouvají na mezinárodní úroveň a do určité míry jsou záležitostmi i nadnárodní koordinace. V rámci spolupráce demokratických zemí (například Evropské unie) vznikají nejrůznější programy na podporu vzdělávání. V EU jsou to program Sokrates, pod který spadají další programy jako například Comenius, Erasmus, Lingua nebo Grundtvig, dále je to pak program Leonardo da Vinci a program Mládež. Níže se podíváme podrobněji na některé z nich.

Comenius - program Comenius je zaměřen na školní vzdělávání. Zapojit se mohou mateřské školy, základní školy a střední školy. Cílovou skupinou jsou žáci, studenti, učitelé a pedagogičtí pracovníci působící v těchto typech škol. Cílem programu je rozvíjet porozumění mezi mladými lidmi z různých evropských zemí,

⁴¹ BRDEK, Miroslav, VYCHLOVÁ, Helena. *Evropská vzdělávací politika : programy, principy a cíle*. Praha : Aspi publishing s.r.o., 2004.s. 24. ISBN 80-86395-96-0

pomáhat jim osvojit si základní životní dovednosti nezbytné pro jejich osobní rozvoj, pro jejich budoucí zaměstnání a pro aktivní účast v evropských záležitostech.⁴²

Erasmus - Program Erasmus, vlajková loď EU v oblasti programů vzdělávání a odborné přípravy, je zaměřen na mobilitu a spolupráci ve vysokoškolském vzdělávání v Evropě. Aktivita programu Erasmus jsou určeny pro:

- vysokoškolské studenty, kteří si přejí studovat a pracovat v zahraničí;
- vysokoškolské pedagogy a školitele z podniků, kteří chtějí vyučovat v zahraničí;
- vysokoškolské pracovníky, kteří mají zájem o vzdělávání v zahraničí.

Erasmus navíc podporuje spolupráci vysokoškolských institucí formou intenzivních programů, multilaterálních sítí a multilaterálních projektů.⁴³

Leonardo da Vinci - Program Leonardo da Vinci je v rámci programu celoživotního učení zaměřen na výukové a vzdělávací potřeby všech osob účastnících se odborného vzdělávání a odborné přípravy na jiné než vysokoškolské úrovni a na instituce a organizace nabízející nebo podporující toto vzdělávání a přípravu.

- přispívá ke zvýšení přitažlivosti, kvality a výkonnosti systémů odborného vzdělávání a přípravy, ke zlepšování průhlednosti, informačních a poradenských systémů, k uznávání kompetencí a kvalifikací a k posilování evropského rozměru;
- ovlivňuje iniciativy na podporu dalšího vývoje, přezkoumávání a uplatňování společných evropských nástrojů pro odborné vzdělávání.⁴⁴

⁴² *O programu Comenius* [online]. Dostupné z: <http://www.naep.cz/comenius>

⁴³ *O programu Erasmus* [online]. Dostupné z: <http://www.naep.cz/erasmus>

⁴⁴ *O programu Leonardo da Vinci* [online]. Dostupné z: http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=62&

Mládež - Program Mládež je zaměřen na všechny mladé lidi (15-25 let věku), pracovníky a organizace pracující s mládeží a instituce, které se zabývají mimoškolním vzděláváním. Tento program „usnadňuje mobilitu méně privilegovaných mladých lidí mimo rámec vzdělávacího cyklu s cílem umožnit jim přístup k místním projektům, které by doplnily jejich občanské vzdělání.“⁴⁵ Program se snaží pomoci mladým lidem při získávání nových vědomostí či kvalifikací, při společenské integraci, překonávání předsudků nebo bariér, které brání rovnému přístupu ke vzdělávání.

Aktuální problémy vzdělávací politiky v České republice

České školství bylo poznamenáno po roce 1989 minulým politickým režimem. Je poškozeno ale i tím, že je stále poznamenáno školským modelem z devatenáctého století, který kladl velký důraz na disciplínu, kázeň a autoritářství. Zároveň částečně přehlížel individualitu člověka. Ke změně vzdělávací politiky Česká republika přistoupila takovým způsobem, že reforma je pojímána jako dlouhodobý, spojitý proces. Má směřovat k otevřenému a pružnému vzdělávacího systému. Mělo by se dospět k omezení určitého množstevního pojetí vzdělání, přechod od encyklopedičnosti k hlubšímu všeobecnému vzdělání. Je kladen důraz na prodloužení povinné školní docházky pro všechny žáky až do patnácti let. U středních škol byla zdůrazněna potřeba širšího odborného profilu. Celá koncepce reformy vzdělávací politiky se v České republice teprve vytváří a rozvíjí.

2.4 POLITIKA ZAJIŠTĚNÍ ZDRAVOTNÍ PÉČE

V České republice je zdravotnictví transformováno od roku 1990 s cílem vybudovat liberální a efektivně fungující systém založený na právech občanů k přístupu ke zdravotní péči. Zdraví jako životní proces se neustále mění, a to v závislosti na změně a reakci obou prvků systému, tj. organismu i vnějšího prostředí. Jde o složitý vzájemný vztah interakce mezi organismem a prostředím, ve kterém se uplatňují zpětné vazby a

⁴⁵ BRDEK, Miroslav, VYCHLOVÁ, Helena. *Evropská vzdělávací politika : programy, Principy a cíle.* Praha : Aspi publishing s.r.o., 2004.s.

multifaktoriální charakter prvků přírodního a sociálního prostředí.⁴⁶ Zdraví je ovlivňováno několika faktory a to nezdravotnickými faktory a zdravotnickými faktory. Mezi nezdravotnické patří faktory přírodní spolu se sociálním prostředím. Jako zdravotnické faktory označujeme jako kvalitu a dostupnost zdravotní péče. Zdravotní politiku v dnešním pojetí, přes různé postoje k budoucnosti sociálního státu, můžeme definovat na základě platných zákonů a konvencí jako cílevědomou činnost státu zaměřenou na ochranu, podporu a obnovu zdraví obyvatelstva.⁴⁷ Za základní determinanty, které ovlivňují zdraví, se považují genetické vlivy, životní prostředí, životní styl a systém zdravotnické péče. „Vliv zdravotnické péče (a zdravotnictví jako jejího nositele a vykonavatele) na zdravotní stav obyvatel byl vždy dán obsahem a hloubkou medicínského poznání a reálnou schopností jeho implementace do praktických aktivit a opatření.“⁴⁸ Zdravotní politika České republiky tvoří organizační, ekonomický a politický rámec aktivit, které směřují k ochraně, upevňování, rozvíjení a navrácení zdraví, k omezování negativních důsledků poruch zdraví, ke zdravému stylu života a ke kvalitě zdravotní péče.⁴⁹ Dostupnost zdravotní péče je jedním z důležitých cílů zdravotní politiky. Je nezbytné zajistit občanům ekonomickou dostupnost zdravotní péče, aby si mohli finančně dovolit navštívit lékaře, když jej potřebují. Další cíle politiky zajištění zdravotní péče v České Republice i ve většině zemí jsou stejné, a to jsou:

- uchování a zlepšení zdravotního stavu obyvatelstva země
- efektivní alokace zdrojů

Zdravotní politika by měla spočívat na obecně platných celospolečenských předpokladech, což je demokratický model společnosti založený na humánní hodnotové bázi a umožňující participaci všech subjektů na péči o zdraví, a na prosperující tržní 14

⁴⁶ DURDISOVÁ J, CSc. *Ekonomika Zdraví*. 1.vyd. 2005. ISBN 80-245-0998-9.

⁴⁷ KREBS V., a kol. *Sociální politika*. 3.vyd. 2005. ISBN 80-7357-050-5

⁴⁸ DRBAL C.: *Česká zdravotní politika a její východiska*

⁴⁹ *Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví* [online]. [cit.2009-07-23].Dostupné z: www.apra.ipvz.cz

ekonomice, jež napomáhá zachování ekologické rovnováhy a přírodního prostředí a ochraně a podpoře lidského zdraví. Zdravotní politika by dále měla reflektovat sociální, ekonomické a kulturní specifické rysy společnosti současné i minulé a reagovat na rizika, která reálně působí na zdravotní stav populace.⁵⁰ Základem zdravotní politiky je právo na zdraví. To je v právním řádu ČR zakotveno v Listině základních práv a svobod. Je tedy součástí ústavního pořádku. Ochrana a podpora veřejného zdraví právně upravena zákonem č. 258/2000 Sb. v platném znění, o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.⁵¹ Ale to právo na zdraví má ještě jednu stránku – nikdo nemůže jiného operovat nebo léčit bez jeho souhlasu (operace, dárcovství orgánů apod.). Ve zcela výjimečných případech tak lze učinit se souhlasem rodiny nebo za velmi přísného úředního dohledu nebo z rozhodnutí soudu. Řídícím orgánem zdravotní politiky ČR je Ministerstvo zdravotnictví. Základní charakteristiky současného zdravotnictví:

- stát garantuje zdravotní péči všem občanům
- zdravotní péče je poskytována v konkurenčním prostředí
- občané mají právo na svobodnou volbu lékaře a zdravotnického zařízení
- pluralitní systém financování prostřednictvím povinného zdravotního pojištění, státem, obcemi, obyvateli
- podíl dalších institucí a organizací na zdravotní politice zdravotní pojišťovny, Česká lékařská komora, Česká stomatologická komora Imp

Po roce 1992 byl v ČR centralizovaný systém zdravotnictví založený na financování ze státního rozpočtu a rozpočtů národních výborů a státním vlastnictvím zdravotních zařízení.⁵² Vláda musí zaručit zabezpečení všeobecného přístupu ke zdravotní péči, stejně

⁵⁰ JAROŠOVÁ, D. Organizace a řízení ve zdravotnictví, Ostrava 2007, ISBN 978-80-7368-338-2.

⁵¹ Zákon č. 258/2000 Sb., Zákon o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, Ze dne 14.07.2000.[online] Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-258>

⁵² DURDISOVÁ J, CSc. *Ekonomika Zdraví*. 1.vyd. 2005. ISBN 80-245-0998-9.

jako pokrytí veškerých nezbytných nákladů na zdravotní péči. Platební systémy, které kombinují kapitační platbu, libovolný výběr poskytovatele péče a placenou službu, nejspolehlivěji udržují lepší možnosti pro směřování systému k dosažení vyšší kvality, efektivnějšímu využití zdrojů, uspokojení poskytovatele zdravotní péče i pacienta a zaměření na prosazování zdraví a preventivní služby.⁵³ Zdravotnictví v ČR je financováno z veřejných prostředků a to:

- z veřejného státního rozpočtu
- daňové výnosy (platby na děti a mládež do 26 let, ZP, důchodce, nezaměstnané)
- z veřejného povinného zdravotního pojištění (platby od pojištěnců, zaměstnavatelů a státu)
- soukromé zdroje (přímé platby)
- jiné zdroje

Do systému veřejného zdravotního pojištění je zapojen každý občan České republiky. Na základě prováděných plateb pojistného tak získává nárok na zdravotní péči. V některých případech je plátcem tohoto pojištění stát. Povinnost účasti na tomto systému formou pravidelných plateb jsou jak všichni občané České republiky, tak cizinci s trvalým pobytem na území ČR anebo zaměstnanci firem se sídlem v ČR. Veřejné zdravotní pojištění upravuje zákon č. 592/ 1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění,⁵⁴ tento zákon prošel již více jak 30 novelizacemi a zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně některých souvisejících zákonů.⁵⁵

⁵³ GLADKIJ, I., STRNAD, L. *Zdravotní politika, zdraví, zdravotnictví*. Univerzita Palackého v Olomouci. Lékařská fakulta. Olomouc 2002, 1. vydání, ISBN 80- 244-0500-8.

⁵⁴ *Zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění*. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-592>

⁵⁵ *Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně některých souvisejících zákonů*. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-48>

V ČR funguje v současné době 7 zdravotních pojišťoven. Každý pojištěnec má právo zvolit si zdravotní pojišťovnu a její změnu může provést jednou za 12 kalendářních měsíců.

- 111 Všeobecná zdravotní pojišťovna ČR
- 201 Vojenská zdravotní pojišťovna ČR
- 205 Česká průmyslová zdravotní pojišťovna
- 207 Oborová zdravotní poj. zam. bank, poj. a stav.
- 209 Zaměstnanecká pojišťovna Škoda
- 211 Zdravotní pojišťovna ministerstva vnitra ČR
- 213 Revírní bratrská pokladna, zdravotní pojišťovna⁵⁶

V Evropském kontextu má zdraví populace politickou hodnotu deklarovanou jako veřejné bohatství a také jako zdroj společenského růstu země. Proto je právo na zdraví a zdravotní péče garantována státem. Stát musí také zajistit kvalitu zdravotní péče, když toto zajištění realizuje zejména v těchto oblastech:

1. vzdělávání zdravotních pracovníků,
2. kontrola léčiv (současně musí stanovit pravidla pro skladování a distribuci léků),
3. dohled na čistotou vod, nezávadností potravin a navazujících hygienických služeb.⁵⁷

2.5 DŮCHODOVÁ POLITIKA

Důchodový systém České republiky je založen na povinném základním důchodovém pojištění podle zákona č.: 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších

⁵⁶ *Zdravotní pojišťovny* [online]. Dostupné z: http://www.mzcr.cz/dokumenty/zdravotni-pojistovny_945_839_1.html

⁵⁷ KREBS, V., a kol. Sociální politika. 4.. vyd. Praha: ASPI a.s., 2007. ISBN 978-80-7357-276-1

předpisů.⁵⁸ Mezi základní cíle důchodového systému patří ochrana proti chudobě ve stáří a zachování důstojné životní úrovně po odchodu ze zaměstnání. První cíl je úzce spjat s principem solidarity, cíl druhý vychází z principu ekvivalence.⁵⁹ „Z ekonomického hlediska je tedy poměrně vážným rizikem stárnutí populace. Zdravě fungující tržní systém by totiž potřeboval, aby lidé umírali pokud možno v okamžiku, kdy přestanou být ekonomicky aktivní. Stárnutí populace ale působí přesně v opačném směru. Zvyšuje počet let, kdy lidé ještě žijí po ukončení své ekonomické aktivity“ říká Keller.⁶⁰

Na řádný starobní důchod máme nárok tehdy, jestliže splňujeme dvě podmínky:

- máme potřebnou dobu pojištění, to znamená, dobu po kterou jsme pracovali (ať už jako zaměstnanci nebo OSVČ) a přitom platili důchodové pojištění. Abychom mohli odejít do důchodu, musíme mít odpracovaný určitý počet let, tedy mít určitou dobu pojištění. Doba pojištění je jedna z podmínek pro nárok na odchod do důchodu.
- a dosáhli jsme důchodový věk, to znamená, že už jsme dost staří na důchod⁶¹

Český zákon o důchodovém pojištění stanoví, že pojištěnec má nárok na invalidní důchod, pokud nedosáhl věku 65 let a stal se:⁶²

⁵⁸ zákon č.: 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-155>

⁵⁹ POLLNEROVÁ, Š. *Některé aspekty vnitrogenerační redistribuce v základním důchodovém systému.* Fórum sociální politiky, 2, 9-13. 2008

⁶⁰ KELLER, J. *Mezigenerační solidarita a krize systémů pojištění.* In SÝKOROVÁ, D.; CHYTIL, O. (eds.) *Autonomie ve stáří. Strategie jejího zachování.* František Šalé-Albert. 2004.

⁶¹ *Nárok na starobní důchod.* [online]. Dostupné z: <http://www.duchody-duchodci.cz/starobni-duchod-normalni.php>

⁶² *Ministerstvo práce a sociálních věcí. Invalidní pojištění.* [online]. [cit. 2016-02-23]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/619>

- invalidním a získal potřebnou dobu pojištění, pokud nesplnil ke dni vzniku invalidity podmínky nároku na řádný starobní důchod, popřípadě, byl-li mu přiznán předčasný trvale krácený starobní důchod, pokud nedosáhl důchodového věku, nebo
- invalidním následkem pracovního úrazu.

Výši starobního důchodu vypočítají pracovníci ústředí České správy sociálního zabezpečení (dále též "ČSSZ"). Každý občan, který požádal o důchod, obdrží z ČSSZ písemné rozhodnutí o přiznání a výši starobního důchodu nebo o zamítnutí žádosti. Dále osobní list, ve kterém jsou uvedeny započítané doby pojištění a příjmy dosažené v rozhodném období. V zákonem stanovených případech rozhodují o dávkách důchodového pojištění příslušné orgány Ministerstva obrany, Ministerstva vnitra nebo Ministerstva spravedlnosti. Starobní důchod se skládá ze základní výměry a z procentní výměry. Základní výměra důchodu, která je stejná pro všechny důchody, v roce 2016 činí 2 440 Kč měsíčně.⁶³ Základním cílem duchodového pojištění je zvýšení příjmů člověka ve stáří. Ovšem zde jde o soukromou iniciativu občanů. Důchodovou politiku tak můžeme vymezit jako souhrn cílů, nástrojů, rozhodovacích procesů a opatření státu v konkrétní oblasti jeho činností. Důchod jako sociální dávka je poskytována ze systému důchodového pojištění. Důchodové pojištění je systémovou součástí sociálního zabezpečení, které je hlavním nástrojem sociální politiky.

⁶³ *Důchodový věk*. [online]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/portal/obcan/situace/183/184/4419.html>

3 STÁTNÍ SOCIÁLNÍ POLITIKA V RUSKÉ FEDERACI

3.1 POLITIKA ZAMĚSTNANOSTI

Stále udržování určité úrovně zaměstnanosti obyvatel - obtížný problém pro jakoukoliv zemi, včetně zemí se staletou tradicí na trhu. Předpokládá se, že trh práce nemůže automaticky ovlivňovat proces samoregulace v oblasti zaměstnanosti. Proto se ve všech zemích s tržní orientací, regulace politiky zaměstnanosti se provádí na základě využití trvalých, flexibilních podle formy a prostředků zásahů na zaměstnanost. Poskytnutí plnější a efektivnější zaměstnanosti obyvatelstva je jedním z nejdůležitějších úkolů každé demokratické společnosti.⁶⁴

Státní politika zaměstnanosti by měla řešit dvě hlavní otázky:

za prvé, uspokojení potřeb v pracovní síle fungujícího investovaného kapitálu. Rzný a ziskově fungující kapitál je nejlepším důkazem efektivního využití pracovní síly;

za druhé, zajištění pracovních míst pro práceschopné obyvatelstvo jako podmínka normální lidské existenci. Starost o blahobyt obyvatel je tradiční funkce státu.

Ruská státní politika v oblasti zaměstnanosti se provádí v následujících směrech:

- poskytování stejných pracovních příležitostí pro všechny občany bez ohledu na pohlaví, národnost, věk, sociální postavení a náboženství;
- dodržování dobrovolnosti práce, svobodné vůle občanů při zvolení typu zaměstnaní;
- poskytování sociální ochrany v oblasti zaměstnanosti;

⁶⁴ ГУЛИНА М. А. Социальная политика // Гулина, 2008. 400 с. 978-5-469-00450-9

- podpora regionální autonomie při provádění centralizovaných akcí států při řešení problémů zaměstnanosti;
- podpora pracovní a podnikatelské iniciativy občanů, prováděných v rámci právního státu;
- koordinace činnosti v oblasti zaměstnanosti s jinými směry aktivit státních orgánů – ekonomických a politických otázek, včetně sociálního zabezpečení, regulace a rozdělení příjmů;
- podpora zaměstnavatelů, které vytvoří nová pracovní místa;
- zajištění zaměstnanosti menšinových národů s přihlédnutím k historicky vzniklým typům zaměstnanosti;
- mezinárodní spolupráce při řešení problémů zaměstnanosti.⁶⁵

Státní politika zaměstnanosti v zemi je zaměřena nejen na regulaci společných procesů v oblasti práce, ale také na jejich provedení v rámci opatření, která mají regulovat místní (regionální) trhy práce. Podobné tendence v oblasti fungování trhu práce určují efekt společného přístupu k řešení problémů zaměstnanosti, a to zejména s ohledem na perspektivu.⁶⁶ Pro každý region v souladu se všeobecnými tržními charakteristikami a zvláštními charakteristikami pracovního trhu byly zpracovány diferencované přístupy k regulačním opatřením, byla stanovena jejich priorita:

1) pro Centrální, Volha-Vjatský a Uralský regiony: vylepšování odborné rekvalifikace propouštěných pracovníků; vytváření nových pracovních míst; podpora a pomoc při vývoji procesů samostatné výdělečné činnosti;

⁶⁵ Закон РФ от 19.04.1991 N 1032-1 (ред. от 29.12.2015) "О занятости населения в Российской Федерации" Dostupné z: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_60/

⁶⁶ ВЕРЕДИЮК О., *Государственная политика занятости России* : 08.00.01 Вередюк, Олеся Васильевна Государственная политика занятости России (Федеральный и региональный аспекты) : СПб., 2005 151 с. РГБ ОД, 61:06-8/733

stimulace migrace obyvatelstva; diverzifikace zdrojů finančních prostředků pro financování regionálních programů zaměstnanosti;

2) pro Západosibiřský, Východně sibiřský a Dálněvýchodní regiony: posouzení perspektiv zaměstnanosti v klíčových regionálních odvětvích; podpora diverzifikace výroby na základě lepšího využití bohatých regionálních zdrojů; podpora tradičních forem zaměstnání původního obyvatelstva; rozšiřování nabídky pracovních míst a profesí při školení a rekvalifikaci zaměstnanců; vzdělávací a finanční pomoc pro rozvoj samostatné výdělečné činnosti a drobného podnikání;

3) pro Povolžský, Centrálně-Černozemní a Severokavkazský regiony: prohloubení zemědělsko-průmyslového profilu školení a rekvalifikace zaměstnanců; podpora samostatné výdělečné činnosti obyvatelstva; aktivní podpora posílení zemědělsko-průmyslové specializace regionů; vytváření nových pracovních míst, zejména v oblasti služeb.

Státní politika na pracovním trhu se provádí ve dvou základních formách:

- aktivní – vytváření nových pracovních míst, zvýšení úrovně zaměstnanosti a překonání nezaměstnanosti prostřednictvím školení a rekvalifikace zaměstnanců;
- pasivní – podpora nezaměstnaných prostřednictvím vyplacení dávek.⁶⁷

Provádění aktivní politiky zaměřené na dosažení plné zaměstnanosti ve vyspělých zemích je jednou z priorit státní politiky na trhu práce. K hlavním opatřením této politiky patří:

- státní investiční pobídka v ekonomice, která je hlavní podmínkou pro vytváření nových pracovních míst;
- organizace přeškolení a rekvalifikace strukturálně nezaměstnaných;

⁶⁷ ЮРЬЕВА Т., МАРЫГАНОВА Е., *Макроэкономика.*, 2008 ISBN: 978-5-374-00100-6

- rozvoj služeb zaměstnanosti, úřadů práce, které vykonávají zprostředkovatelské funkce na pracovním trhu, poskytují informaci o volných pracovních místech, aby se snížila frikční a strukturní nezaměstnanost;
- podpora drobného a rodinného podnikání, které je ve mnoha zemích počítáno za nejdůležitější způsob zajištění zaměstnanosti obyvatel;
- státní pobídky (daňové a legislativní opatření) poskytování zaměstnavateli pracovních míst určitým skupinám obyvatelstva – mládeži, a osobám se zdravotním postižením;
- pomoc v případě potřeby, při změně bydliště pro získání práce;
- mezinárodní spolupráce při řešení problémů zaměstnanosti; řešení problémů týkajících se mezinárodní pracovní migrace;
- vytváření pracovních míst ve veřejném sektoru – ve školství, zdravotnictví, komunálním hospodářství, výstavbě veřejných budov a staveb;
- organizace veřejných prací.⁶⁸

Státní podpora jednotlivce, které ztratili práci, jejich sociální ochrana spadá do pasivní formy státní politiky zaměstnanosti na trhu práce. Nezaměstnaným občanům stát zaručuje:

- zabezpečení sociální podpory ve formě podpory v nezaměstnanosti, finanční pomoci a jiných sociálních výplat;
- bezplatné lékařské ošetření.

Finanční podpora nezaměstnaných ve vyspělých zemích je založena na systému pojištění v nezaměstnanosti. Minimálním cílem těchto výplat je zajištění běžných životních nákladů nezaměstnaných. Doba trvání – od několika měsíců do trvalého

⁶⁸ ПОМАНОВ П., *Социальная политика в современной России: реформы и повседневность*, 2008., 456 с.

poskytování pomoci (např. v Belgii, Austrálii). Finanční prostředky jsou tvořeny převážně státem a podnikateli. V roce 1991 byl přijat zákon „o zaměstnanosti obyvatel v Ruské federaci“, který definoval státní záruky realizace práva pracovat a práva na ochranu proti nezaměstnanosti.⁶⁹

Státní záruky pro nezaměstnané zahrnují:

- bezplatné odborné vzdělání a rekvalifikaci na odpovídajících úřadech práce;
- náhradu nákladů spojených s pověřením k pracovní cestě do jiného regionu na základě doporučení úřadu práce;
- vyplacení podpory v nezaměstnanosti;
- možnost uzavírat pracovní smlouvy o účasti na veřejných službách atd.⁷⁰

Boj proti nezaměstnanosti je jedním z prvků veřejného (sociálního) pojišťovacího systému. Podle zákona o zaměstnanosti byl vytvořen Státní fond zaměstnanosti obyvatel Ruské Federace, který je mimorozpočtovým federálním fondem. Finanční zdroje fondu jsou ve federálním vlastnictví a jsou řízeny Státním úřadem práce. Finanční prostředky fondu se vytvářejí z povinných příspěvků zaměstnavatelů a zaměstnaných občanů, asignací z rozpočtů na různých úrovních, příjmů z umístění finančních prostředků na vkladech Centrální banky a jiných, a zaměřují se na sociální ochranu občanů proti nezaměstnanosti. Státní opatření zaměřené na snížení úrovně nezaměstnanosti můžou mít nejednoznačné následky. Programy rekvalifikace a dalšího vzdělávání, jakož i zlepšení účinnosti informačních služeb o volných pracovních místech vedou ke zvýšení míry zaměstnanosti a snížení míry nezaměstnanosti. Na straně druhé, výplata podpory v nezaměstnanosti snižuje motivaci k hledání práce.

⁶⁹ РОМАНОВ П., *Социальная политика в современной России: реформы и повседневность*, 2008., 456 с

⁷⁰ Закон РФ от 19.04.1991 N 1032-1 (ред. от 29.12.2015) "О занятости населения в Российской Федерации". Dostupné z: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_60/

3.2 POLITIKA MINIMÁLNÍ ŽIVOTNÍ ÚROVNĚ

Účinnost sociální politiky se projevuje v úrovni a kvalitě života obyvatelstva. Životní úroveň – je míra dostupnosti materiálních a duchovních hodnot založených na stávajících potřebách obyvatelstva. Zároveň potřeby mají aktivní povahu, motivují lidskou činnost, jejich růst vyvolává růst životní úrovně. V posledních letech termín „kvalita života“ zaujal silnou pozici v oblasti vědeckých výzkumů, veřejném mínění, politickém lexikonu, hromadných sdělovacích prostředcích.⁷¹ Jestli v 90. letech 20. století problém kvality života byl projednán pouze jednotlivými členy ruské odborné veřejnosti, nyní se výraz „kvalita života“ využívá tak často, jako slovní spojení „úroveň života“. Nicméně, všeobecný ohlas tohoto pojmu dosud nepřivedl ke společnému vnímání své podstaty a obsahu. Protože mezi úrovní a kvalitou života existuje nerozlučné spojení a interakce, zlepšení kvality života obyvatel v Rusku může být založeno pouze na růstu úrovně příjmů, zlepšení zdraví a zvýšení průměrné délky života, stabilizace ekologických charakteristik životního prostředí, přístupnosti vzdělání pro všechny společenské vrstvy, řešení problému bydlení, výroby základních zboží a služeb v dostatečném měřítku a za přijatelnou cenu. Růst životní úrovně zvyšuje životní standard a lidskou spokojenost okolní realitě, tzn. jeho životní kvalitu.⁷²

Pro posouzení životní úrovně se používá kvantitativní ukazatele, jako je spotřeba základních potravin na hlavu, zajištění obyvatelstva průmyslovým zbožím (obvykle počítaje pro 100 rodin), jejichž spotřebitelská struktura, délka pracovní doby a volného času a jeho struktura, výše reálných příjmů, rozvoj sociální sféry atd. K zobecňujícím ukazatelům se vztahuje celkový rozsah spotřebovaného zboží a služeb, rozdělení obyvatelstva podle úrovně příjmů a ukazatelů, které popisují některé aspekty lidského života, jako jsou kalorie a biologická hodnota potravinové dávky. Jako zobecňující

⁷¹ ВОРОНИНА Н., ЖУЛИНА Е, КУЗНЕЦОВА И., МЯГКОВА Т., ХАЧАТРЯН Г., *Качество жизни населения: грани проблем в фокусе преобразований.*, 2012

⁷² СПИРИДОНОВ С. П. *Уровень жизни населения как основополагающий аспект качества жизни* [Текст] // Актуальные вопросы экономических наук: материалы междунар. науч. конф. (г. Уфа, октябрь 2011 г.). 2011. — С. 5-7.

ukazatel hodnocení úrovně života obyvatelstva organizace spojených národů doporučila používat index lidského rozvoje, který bere v úvahu následující komponenty: výše HDP na hlavu vzhledem ke kupní síle měnové jednotky, délce života a úrovni vzdělání občanů. Tak v širokém slova smyslu, kvalita života – je souhrn objektivních a subjektivních podmínek a faktorů, které ovlivňují lidskou činnost při provozování některých sociálně-ekonomických vztahů. Tyto vztahy se mění a zlepšují v průběhu vývoje materiální výroby, transformace sociálního prostředí.⁷³ Kvalita života – je komplexní systém interakce životních podmínek a subjektivních faktorů vnějších vůči člověku, které charakterizují člověka a vyjadřují se v jeho ekonomickém, sociálním a demografickém chování. Chcete-li získat skutečný obraz úrovně života, je nutné mít určitý standard, který může být porovnán s faktickými údaji. Takovým standardem je „spotřebitelský koš“, který obsahuje sadu výrobků a služeb, které splňují určitou úroveň spotřeby.⁷⁴ „Minimální spotřebitelský koš“ se vypočítá pro standardní rodinu, která se skládá ze dvou dospělých osob a dvou dětí školního věku, a je to minimální povolená spotřebitelská sada, jejíž snížení není sociálně přijatelné. „Minimální spotřebitelský koš“ je podle některých sociálně-demografických skupin základem definice životního minima. Životní minimum – je výše peněžního příjmu, který odpovídá minimálně přijatelným potřebám. Právě tady probíhá, tzn. „práh chudoby“. Je nutné rozlišovat minimální úroveň spotřeby a minimální fyziologickou úroveň spotřeby, která je nezbytná pro fyzickou existenci člověka. Na rozdíl od úrovně života, životní kvalitu je mnohem obtížnější posoudit, protože kvalitativní ukazatele je pracně kvantitativně ohodnotit. K ukazatelům kvality života patří podmínky a bezpečnost práce, možnosti využití volného času, stav životního prostředí, zdraví a tělesný rozvoj občanů a jiní. Je třeba poznamenat, že požadavky na úroveň a kvalitu života se postupem času zvyšují, přičemž se liší v některých zemích a regionech (ekonomický stav v zemi, politická situace, přírodně-klimatické podmínky, zeměpisná poloha, vyspělé tradice a kultura a další).

⁷³ КОБЯКОВ А., *Планирование как инструмент реализации социально-экономической политики государства*. 2000. – Мн.: 2001. – С.3-9

⁷⁴ ТАЛАЛУШКИНА Ю., *Социально-экономический подход к изучению качества жизни населения региона*, Электронный журнал. – 2010

3.3 POLITIKA VZDĚLÁVÁNÍ

Sociální státní politika v oblasti vzdělávání hraje klíčovou roli v procesu normálního fungování a rozvoje společnosti. Materiální a duchovní hodnoty, znalosti, zkušenost, tradice zděděné předchozími generacemi, musí být předány nové generaci lidí a být jimi osvojeny. Existují různé definice pojmu vzdělávání nejběžnějšími, ze kterých jsou:

- Vzdělávání - je výsledek osvojení systematizovaných znalosti, dovednosti a návyků; školení a vzdělávání v souvislosti s výukou v jakékoli vzdělávací instituci.⁷⁵
- Vzdělávání - je vznik osobnosti prostřednictvím jejího vstupu do kultury; díky jejímu přivlastnění, se osobnost stává kulturním subjektem. Z toho důvodu je možné za cíl vzdělávání považovat pouze homo moralis – člověka mravního, duchovního, a nejen homo loguens – člověka mluvícího.⁷⁶
- Jako odvětví sociální sféry, vzdělávání - je systém institucí a veřejné politiky v oblasti dosažení vzdělávání, zaručeného Ústavem. Vzdělávání vždycky bylo a zůstává nedílnou a důležitou součástí a důležitou oblastí lidské činnosti.

Článek 43 Ústavu Ruské federace zaručuje:

- Právo každého občanu Ruské federace na vzdělávání
- Veřejnou přístupnost a bezplatnost předškolního, základního všeobecného a středního odborného vzdělávání v státních a municipálních vzdělávacích zařízeních

⁷⁵ УШАКОВ Д. Н. *Толковый словарь русского языка: В 4 т. 1935-1940*

⁷⁶ АЛЕКСАНДРОВА О. А. *Образование: доступность или качество — последствия выбора // Знание. Понимание. Умение. — 2005. — № 2. — С. 83—93.*

- Právo na základě přijímacího řízení bezplatně získat vyšší vzdělávání v státním nebo municipálním vzdělávacím zařízení
- Základní všeobecné vzdělávání je povinné
- Ruská federace stanoví federální a státní normy, podporuje základní formy vzdělávání a sebevzdělávání.⁷⁷

Současná vzdělávací politika Ruska je založená na následujících principech stanovených v Zákoně „o vzdělávání“:

- Humanistická povaha vzdělávání, prioritou všeobecně lidských hodnot, lidského života a zdraví, volného osobního rozvoje. Formování občanské uvědomělosti, pracovitosti, respektování lidských práv a svobod, lásky k okolní přírodě, Vlasti, rodině.
- Ochrana a rozvoj vzdělávacím systémem národních kultur, tradic a zvláštností v podmínkách mnohonárodního státu.
- Veřejná přístupnost vzdělávání podle úrovně a zvláštností rozvoje, a také přípravy studentů.
- Svoboda a pluralismus ve vzdělávání.
- Autonomie vzdělávacích zařízení.
- Princip tolerance předpokládající projev porozumění, empatie, péče o sociálně nezabezpečené skupiny obyvatelstva.⁷⁸

⁷⁷ Конституция Российской Федерации (РФ) | ст 43.[online] Dostupné z: <http://www.constitution.ru/>

⁷⁸ Федеральный закон от 29 декабря 2012 г. № 273-ФЗ "Об образовании в Российской Федерации." Dostupné z: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_140174/

Na úrovni vzdělávání především závisí kvalita pracovní síly, a tudíž i stav ekonomiky. Vzdělávání je faktorem reprodukce sociální odborné společenské struktury. Vzdělávací systém vytváří občana, a tím ovlivňuje politickou sféru společenského života. Téměř polovina peněz, které lidé investují do vzdělávání, tvoří „stínové náklady“, tj. pronájem soukromého bydlení během zápisu a studia, také náklady na soukromé učitele a peněžní úplatky a „dárky“ pro učitele. Počet žáků v Rusku se postupně snižuje, dle odhadu Federální služby státní statistiky Ruské federace, což je důsledkem nestabilního období 90.let minulého století a krize porodnosti. Dokonce i Vladimir Nabokov říkával, že Rusko může potkat osud Antiky, kdy kultura zůstane a národ zmizí. Přibližně 100 milionů lidí může, dle odhadu Federální služby státní statistiky, zůstat v Rusku do roku 2025.⁷⁹

Snížení počtu dětí školního věku také ovlivňuje „přirozený“ výběr při financování vzdělávacích zařízení na základě počtu a prospěšnosti jejich činnosti. Během posledních deseti let bylo uzavřeno 30 000 venkovských škol. Volba je jednoduchá: buď opustit školu, ale, v takovém případě, děti budou mít žádnou budoucnost, protože nemají složit společnou státní zkoušku, neboť kvalita vzdělávání bude nízká; nebo zavřít školu a vozit své děti do větší osady s kvalifikovanými pedagogy. Při provádění takové politiky, uzavření škol může vést k tomu, že velký počet dětí nebude chodit do školy. Proto k Zákonu „o vzdělávání“ byla přijata novela o tom, že nyní rodiče a místní orgány jsou zodpovědní za to, že děti musí chodit do školy. Je nutno provádět preventivní opatření proti bezdomovectví a zanedbávání. Systém vyššího odborného vzdělávání má výraznou tendenci k integraci vědy a pedagogického procesu. Výrazně byl zvětšen intelektuální potenciál: počet doktorů věd na vysokých školách v zemi se výrazně zvýšil. Moderní vzdělávání je různé. Zachovali jsme tzv. elitní vysokoškolské vzdělávání, a to zejména v oblasti matematiky, fyziky, biologie, ekonomie. Zároveň vzniklo hodně neakreditovaných vzdělávacích zařízení. Státní vysoké školy se pohnaly za penězi do regionů, kde začaly rozvíjet síť poboček kombinovaného a dálkového studia, i když neměly dostatek kvalifikovaných učitelů. Vývoj vzdělávání v Rusku je velmi obtížný. Celá řada faktorů komplikuje činnost vzdělávacích institucí, je to společenská sociální a

⁷⁹ Проблемы развития образования в России.[online]. Dostupné z: <http://www.sociopromote.ru/soces-742-1.html>

ekonomická nestabilita, akutní nedostatek finančních prostředků v souvislosti s krizí v ekonomice.

Zhoršuje se situace se školením a přítomnosti profesorského sboru pro vzdělávací instituce, zejména na venkově na území Dalekého severu, Dálného Východu a Sibíře.⁸⁰ Dosažení současné úrovně obsahu všeobecného vzdělávání, jeho humanizace, zaměření na osobní rozvoj – tyto a další principy tvoří základ reformy školství v Rusku. Výrazně se snížil zájem o technické profese. Je známo, že Rusko má nyní přebytek lidí s vyšším vzděláním, zatímco chybí odborníky s odborně-technickým vzděláním. V nejbližší době vláda Ruska bude z toho vycházet při určování prioritních oblastí pro financování.

Sociální funkce vzdělávacího systému:

1. Šíření kultury ve společnosti je primární a nejdůležitější funkcí, která spočívá v přenosu kulturních hodnot z pokolení na pokolení prostřednictvím ústavu. Skrz lidskou historii, vzdělávání bylo hlavním zdrojem poznání, nástrojem osvětlení společnosti. Vzdělávací systém také hraje klíčovou roli v udržení a zachování národní kultury.
2. Vytváření u mladé generace postojů, hodnot, životních ideálů v dané společnosti. Studium jazyka, dějin, literatury, mravních a etických principů je předpokladem pro vytvoření společnosti. Vzhledem k tomu, že náboženství v moderní společnosti je odděleno od státu, který kontroluje vzdělávací systém, náboženská výchova je prováděna v rámci rodiny nebo v specializovaných zařízeních.
3. Sociální selekce - je jedná z nejdůležitějších funkcí vzdělávací instituce. Struktura vzdělávacího procesu je navržena tak, že umožňuje už na počátečních etapách realizovat diferencovaný přístup ke studentům. V řadě zemí, včetně Ruska, existují speciální vzdělávací programy pro

⁸⁰ ЖУКОВ В.И. *Российское образование: проблемы и перспективы развития*. –М.1998. ISBN 5-7139-0098-3

talentovanou nadanou mládež. V moderní společnosti, hledání a školení mladých talentovaných lidí spadá do kategorie státní politiky v oblasti vzdělávání, protože rychlý rozvoj vědy a technického pokroku v mnoha jiných oblastech vyžaduje stálý příliv nadané mládeže. Systém vzdělávání, zejména vyššího, slouží jako nejdůležitější kanál sociální mobility v moderní industriální společnosti, protože bez vysokoškolského diplomu není možné získat prestižní a vysoce placenou práci.⁸¹

Stav vzdělávání v moderních podmínkách je charakterizován protichůdnými tendencemi. Obecně platí, že v průběhu let reforem se podařilo zajistit ústavní práva občanů na získání vzdělávání na základě přijímacího řízení, udržovat síť státních zařízení, sbory učitelů a lektorů, aby rozvinout síť mimostátních institucí. Tak, školství zachovává svůj potenciál jako rozhodující faktor sociálně-ekonomického rozvoje Ruska. V současné době, stát na základě výběrového řízení přiděluje finanční prostředky ve formě grantů jako pro vzdělávací instituce v rámci vědecko-výzkumné činnosti, tak i pro učitele za osobní úspěchy a nápady v oblasti vzdělávání. Zvláště pozoruhodné jsou otázky dalšího rozvoje vyššího vzdělávání, což je spojeno, především, se zavedením školního při stejném přístupu občanů k těmto formám vzdělávání. Proto je nutné rozpracovat nový model financování vysokých škol. Úvěrový systém pro získání vzdělávání může být různý: nenávratný úvěr, zvýhodněná půjčka, návratný úvěr. Zavádí se systém, kdy zaměstnavatel platí za studenta, kterému poskytuje práci po ukončení studia.

V současné době se v důsledku globální ekonomické krize, ostře vyvolává problém financování vzdělávání v Rusku. Je nutné nejen udržet kvalifikované pracovníky, ale také zvýšit prestiž učitelského povolání, aby mladí odborníci pracovali v této oblasti. Reformy školství musí splňovat určité cíle v oblasti vzdělávání. Například, realizovat ústavní právo občanů na kvalitní vzdělávání bez ohledu na to, kde bydlí, aby byl zaručen přístup k bezplatnému školnímu vzdělávání, výrazně zlepšit systém financování. Na úrovni

⁸¹ ВОЛГИН Н.А. *Социальная политика*. – М., 2003. Москва. Издательство "Экзамен" ISBN: 5-94692-031-6

vzdělávání záleží především kvalita pracovních zdrojů, a tedy i ekonomický stav státu, blahobyt jeho obyvatelstva.

3.4 POLITIKA ZAJIŠTĚNÍ ZDRAVOTNÍ PÉČE

Zdravotní stav obyvatelstva je jedním z hlavních ukazatelů kvality života, úrovně sociálně-ekonomického rozvoje společnosti. Podotkneme, že existují dva blízce příbuzné, ale netotožné pojmy: ochrana zdraví (v širokém slova smyslu) a zdravotnictví jako „specifický obor činnosti v oblasti poskytování zdravotnické pomoci obyvatelstvu“. Ochrana veřejného zdraví zahrnuje provádění komplexu opatření (na státní úrovni), které zajišťují odpovídající stav „životního prostředí“⁸² v systému zdravotnictví (bytové životní podmínky, pracovní podmínky, životní prostředí, komplex zdravotních opatření atd.). Organizace zdravotní péče zahrnuje:

- určení nemocí na počátečních stadiích;
- včasná a adekvátní léčba;
- aktivní zdravotnicko-sociální a psychologická rehabilitace;
- pracovní rehabilitace.⁸³

Kvalita zdravotní služby - je vysoká úroveň prevencí a zotavení pacientů bez dalších návratů onemocnění, nízká úroveň osobních spotřebitelských rizik spojených s vedlejšími léčebnými účinky. Přístupnost zdravotních služeb ukazuje, jak jsou tyto nebo jiné zdravotní služby přístupné pro obyvatelstvo. Přístupnost závisí na celé řadě faktorů (zeměpisných, finančních atd.). Často kvalitní zdravotní služby nejsou z několika důvodů

⁸² *Официальный сайт Всемирной организации здравоохранения.*[online] Dostupné z: www.who.int

⁸³ МАРТЫНЕНКО А., *ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА медико-социальной работы*, 2007 УДК [364:61]

přístupné pro značnou část populace. Například, úroveň rozvoje zdravotních služeb v oblasti zubního lékařství v Kambodže je na vysoké úrovni. Avšak, tyto zdravotní služby jsou a priori nepřístupné pro asi 90% obyvatelstva zemi a jsou do značné míry zaměřeny na zahraniční turisty. Jedním z cílů sociální politiky v této oblasti je vytvořit systém zdravotní péče, který by uváděl vysokou dostupnost zdravotních služeb pro všechny segmenty populace, vysokou úroveň prevence těžkých onemocnění, rozvoj zdravého způsobu života a vysokou lékařskou kulturu obyvatelstva, vysokou konzistenci činností všech typů institucí při včasné a plném poskytování zdravotních služeb, které poskytují vysokou průměrnou délku života a rozšiřují hranice počtu obyvatel v práceschopném věku.

Jednou z hlavních tendencí, kterou můžeme sledovat v této oblasti - je stále zvýšení nákladů na zdravotnictví v průmyslově vyspělých zemích, hlavními příčinami kterých jsou:

- změny ve struktuře onemocnění, zvýšení podílu těžkých a chronických onemocnění, které vyžadují rozsáhlejší a nákladnou léčbu;
- všeobecné stárnutí populace;
- vysoká závislost medicíny na technickém vybavení;
- zvýšení poptávky po nových drahých již nedávno ojedinělých zdravotních službách a souvisejících produktech (např., operace transplantace umělých a živých orgánů);
- potřeba rozsáhlých vědeckých výzkumů v oblasti hledání ochrany obyvatelstva před hrozbou vzniku a hromadnému rozšíření nových nebezpečných chorob (např., „ptačí“ chřipky);
- zkomplikování infrastruktury související s ochranou veřejného zdraví, zvýšení administrativních nákladů, nákladů na zabezpečení inspekcí, na informační podporu (včetně webových stránek), statistických služeb atd.

V každé zemi se historicky vzniká a rozvíje svůj vlastní způsob získávání ekonomických zdrojů pro poskytování zdravotní péče pro obyvatelstvo. Existují tři principy (které slouží základem pro tři základní přístupy) poskytnutí zdravotní péče.

Stát je povinen se starat o zdraví svých občanů. Člověk jako spotřebitel zdravotních služeb se nachází pod ochranou státu a jeho zdravotnických zařízení, které berou odpovědnost za jeho zdraví. V důsledku toho, má stát „lepší povědomí o zdraví spotřebitele, než sám spotřebitel“ a určuje, kdy a jaký druh služby může spotřebitel obdržet. Tento princip je základem státního ekonomického modelu zdravotnictví (SEMZ). Dokonalým příkladem docela efektivní činnosti SEMZ může sloužit systém zdravotnictví Kubánské republiky.⁸⁴

- Ochrana zdraví - je především soukromou záležitostí. Zdravotní služby by neměly být posuzovány odděleně od ostatního zboží a služeb, a příjemci důchodů, kteří chtějí ji strávit na podporu a zlepšení jejich zdravotního stavu („zdraví je kapitál“), by měli mít takovou příležitost. Tento princip vytváří tržní ekonomický zdravotnický model (TEZM). Jednou z posledních zemí, která stále ještě nemá povinný systém zdravotního pojištění, jsou Spojené státy americké.
- Každý má právo na zaručenou minimální zdravotní péči bez ohledu na jeho příjmy a další kritéria. Na tomto přístupu je založen tzv. sociálně pojišťovnický ekonomický model zdravotní péče. V současné době je tento model velmi běžný v mnoha zemích po celém světě. Tento systém funguje zcela efektivně, například v zemi, jako je Rakousko.

Jelikož tento model se vyskytuje ve mnoha zemích, má celou řadu variant. Zejména Rusko zavedlo tzv. fiskální ekonomický model zdravotního pojištění. V souladu se zákonem Ruské federace ze dne 28. června 1991 č. 1499-1 „o zdravotním pojištění občanů v Ruské federaci“ bylo zdravotní pojištění určeno pro všichni občany

⁸⁴ НИКОНОРОВ, А.Б. *Структурные и территориальные изменения в экономике Кубы после 1959 г.* / А.Б. Никоноров Dostupné z: <http://www.iraq-war.ru/article/205683>

Ruské federace. Systém povinného zdravotního pojištění (PZP) by měl zajistit lidem stejnou příležitost získat lékařskou pomoc poskytovanou na úkor finančních zdrojů PZP v rozsahu a za podmínek, které jsou v souladu s programy PZP.⁸⁵

- Systém je zajištěn finančními prostředky na úkor „pojištěnce“, tj. orgánů výkonné moci, pro nezaměstnané obyvatelstvo, nebo na úkor podniku, úřadu, organizace pro zaměstnané obyvatelstvo.
- Rozsah a podmínky pro poskytování bezplatné zdravotní péče v rámci PZP jsou stanoveny v základním programu PZP, který byl schválen vládou.
- Pojištěnce jsou pojišťovací zdravotní organizace (PZO), které mohou být mimostátními, státními, komerční, nekomerčními; činnost PZO by měla být prováděna na nekomerční bázi.
- Zdravotní pojišťovna platí za zdravotní služby poskytované pojištěným zákazníkům prostřednictvím převedení finančních prostředků na účet zdravotně-rehabilitačního zařízení (ZRZ) podle stanovených sazeb.
- Zdravotně-rehabilitační zařízení jsou hlavním výkonným prvkem systému PZP, které poskytují zdravotní péče pojištěným obyvatelům. Zdravotní péče podle programů PZP poskytují státní a municipální zdravotnická zařízení, včetně soukromých, která mají povolení.
- Zdravotní pojišťovny mohou současně vykonávat činnost v systému PZP a činnost v systému dobrovolného zdravotního pojištění (DZP).
- Pojištěné občany mají právo na výběr lékaře a zdravotnické organizace.

Ruské zdravotnictví, které se vyvíjelo během několika století extenzivně a na základě pevných vertikálních vztahů, docela úspěšně splňovalo své funkce. Vynechání se objevily

⁸⁵ Закон РФ от 28.06.1991 N 1499-1 (ред. от 24.07.2009) "О медицинском страховании граждан в Российской Федерации" Dostupné z: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_90/

v 70. - 80. letech v důsledku změn ve stavu veřejného zdraví v nových podmínkách sociálně-ekonomického rozvoje země, když bylo nutné převést odvětví do jiného režimu provozu. Nicméně, zdravotní péče pokračovala ve svém růstu ve stejném směru. V 80. letech tento trend se vyčerpal: základní parametry veřejného zdraví, které se neměnili v průběhu desetiletí, získali jasně vyjádřenou zápornou dynamiku na přelomu 80. – 90. let (prudký pokles průměrné délky života, růst nemocnosti).⁸⁶

V následujících letech se krize zdravotní péče v Rusku pokračovala v prohlubování (navzdory růstu financování tohoto sektoru), a rozvíjela se v řadě vzájemně propojených oblastí:

- krize veřejného zdraví;
- krize financování zdravotnictví.

Nakonec můžeme říci o strukturální nerovnováze v ruském systému zdravotnictví:

- Úroveň hospitalizace a délka pobytu na lůžkovém oddělení v ruském systému zdravotnictví je vyšší, než v západních zemích. Ruské zdravotnictví přiděluje finanční prostředky převážně do nejdražšího segmentu – ústavní pomoc. Nepřiměřenými z lékařského a ekonomického hlediska jsou 30% hospitalizací: léčba by mohla být efektivnější a levnější, kdyby byla ambulantní.
- Systém PZP podporuje proces zvyšování objemu neoprávněné ústavní léčby. Pojišťovací nemají důvod pro hledání racionálních forem poskytování lékařské pomoci. Pacienty sami platí za neúčinnost tohoto systému.
- V rámci systému PZP pacient často nemá možnost zvolit si lékaře nebo nemocnici dle vlastního výběru. Pacient je vázán na zdravotnickém

⁸⁶ ШЕВЧЕНКО Ю. *Российское здравоохранение: итоги и планы* / Ю. Шевченко // Мед. вестник. - 2002. - №9

zařízení, sjednaném v pojistné smlouvě, která je obvykle obvodní poliklinikou, ke které byl přidělen.

To znamená, že i přes obrovské investice v oblasti zdravotnictví, vzniká dojem, že financování tohoto systému se provádí na zbývající objem finančních prostředků, a stále neexistuje dobře promyšlená strategie pro vyvážený rozvoj systému: bez vážné restrukturalizace a dobře zpracované strategie, investování rozpočtových prostředků nepřinese očekávané výsledky.

3.5 DŮCHODOVÁ POLITIKA

Důchodový systém Ruské Federaci upravuje zákon N 166-ФЗ, 15.12.2001 „o státním důchodovém zabezpečení Ruské Federaci“.⁸⁷ Systém důchodů v Rusku dnes existují tři typy důchodů:

- podle věku (stáří);
- postižení;
- přežil.

Starobní důchod - to je nejčastější typ důchodu v Rusku. Tento důchod je přiřazen k Rusům, kteří pracovali dost dlouho a dosáhli obvyklého věku odchodu do důchodu, jinými slovy, muži - 60 let, respektive, ženy - 55 let. Je třeba také poznamenat, že některé z Rusů (z titulu svého povolání), mají nárok na jmenování předčasných důchodů. Dne 1. ledna 2015 vstoupí v platnost přijetím zákona o důchody ("Na penzijní připojištění", "On financovaných důchodů", etc.). Inovace bude probíhat postupně do roku 2025, a v podstatě se upravit velikost v řádu tvorby důchodu.

⁸⁷ *Федеральный закон от 15.12.2001 N 166-ФЗ (ред. от 28.11.2015, с изм. от 29.12.2015) "О государственном пенсионном обеспечении в Российской Федерации"*. Dostupné z: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34419/

Je třeba zdůraznit tři body z principu, s odkazem na balíčku nových právních předpisů:

1. Od 1. ledna 2015 se důchodový věk pro muže a ženy zachována na stejné úrovni.
2. Současných důchodců, penzióny, které vzniklé před 1. lednem 2015 se reforma nedotkne. Množství důchodu by neměly být měněny, s výjimkou své výroční indexaci.
3. Bodovací systém aktuální penze zaměřená na potenciální důchodců, to znamená, že ti Rusové, které i nadále pracují.⁸⁸

Kromě starobní důchod ve všech regionech Ruské federace se hradí za sociální důchod . Právo jeho přijetí Rusů byly následující:

- invalidé I, skupiny II, III a Vol h se zdravotním postižením od dětství..;
- děti se zdravotním postižením;
- děti, které ztratily rodiče a děti, kteří zemřeli z jedné matky.⁸⁹

⁸⁸ *Минимальная и средняя пенсия в России в 2015-2016 году* Dostupné z: http://finansiko.ru/minimalnaya_srednyaya_pensiya_2015/

⁸⁹ *Минимальная и средняя пенсия в России в 2015-2016 году.* Dostupné z: http://finansiko.ru/minimalnaya_srednyaya_pensiya_2015/

DESKRIPTIVNĚ- ANALYTICKÁ ČÁST

4 POROVNÁNÍ STÁTNÍ SOCIÁLNÍ POLITIKY VE ZKOUMANÝCH ZEMÍCH

Dále následuje analýza vybraných ukazatelů charakterizujících stupeň sociální podpory v České republice a v Ruské federaci. Jedná se především o chudobu a životní minimum, nezaměstnanost a podporu v nezaměstnanosti, důchodové pojištění, starobní a invalidní důchod.

Chudoba

Chudoba je velmi složitým pojmem, avšak velmi zajímavým a klíčovým z hlediska zajištění sociální ochrany. V současné době je považována za jeden z nejpálčivějších problémů globalizovaného světa. Pojetí chudoby se odvíjí od životní úrovně každé společnosti a tedy i definice chudoby procházejí s rozvojem společnosti jistou změnou. Ekonomická vyspělost státu a výše důchodu jeho občanů jsou posuzovány zejména podle úrovně chudoby v daném státě. Pokud bychom se chtěli zaměřit na vymezení pojmu chudoba podle českého práva, pak se jedná o „ty osoby, jejichž roční vyrovnaný disponibilní příjem je nižší než stanovená hranice chudoby, tedy 60% ročního národního vyrovnaného mediánového příjmu na spotřební jednotku“.⁹⁰ V Rusku se chudoba definuje velmi podobným způsobem; obecně lze uvést, že za chudého se považuje ten občan, jehož celkové roční příjmy jsou nižší, než roční životní minimum stanovené v zemi. Pro srovnání je nutné stanovit, co se v obou státech považuje za životní minimum. Kvůli snazšímu porovnání jsou všechny částky uvedené v českých korunách (v přepočtu z ruských rublů podle kurzu platného v daný rok).

⁹⁰ *Chudoba v Česku vzrůstá. Www.outsidermedia.cz [online]. 2013, č. 1 [cit. 2013-05-09]. Dostupné z: <http://www.outsidermedia.cz/Article.aspx?id=9744>*

Tabulka 1 - porovnání životního minima a průměrné mzdy v České republice (ČR) a v Ruské federaci (RF)

Země	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ČR žm (czk)	3126	3126	3126	3126	3126	3410	3410	3410
RF žm (czk)	2364	2823	2860	3160	3931	3616	4870	4872
ČR průměrná mzda (CZK)	20957	22592	23344	23864	24455	25067	25035	25607
RF průměrná mzda (CZK)	8495	10806	11648	13095	14605	16643	18620	20309

Zdroj: Eurostat, Rosstat

Z uvedené tabulky je vidět, že částka životního minima v ČR a v Rusku se pohybuje ve stejných hodnotách. Sice na začátku zkoumaného období je vidět, že v Rusku životní minimum je nižší, ale na konci sledovaného období už je tato částka vyšší, než v České republice. Znamená to jednak růst cenové hladiny, ale na druhou stranu zvýšení částky, která je základem pro výpočet příspěvků pro sociální zabezpečení, dávky a podpory. V porovnání s rokem 2007 průměrné mzdy v Ruské federaci stouply více než dvakrát a životní minimum stoupl dvakrát. Naopak v České Republice vidíme že ten životní minimum zůstal se na stejné úrovni. Rozdíl mezi životním minimum a průměrnou mzdou je více než 4 krát v obou zkoumaných zemích.

Nezaměstnanost a podpora v nezaměstnanosti

Dále je zajímavé se podívat, jakou politiku zaměstnanosti provádí Česká republika a jakou Ruská federace. Uvedeme zde velmi teoretickou úvahu: pokud příspěvek (dávka) v nezaměstnanosti bude příliš vysoká, je to zároveň demotivace pro jednotlivce k tomu, aby si sám aktivně hledal další práci. V mnoha evropských zemích lidé žijí pouze ze sociálních dávek v nezaměstnanosti a nesnaží se hledat si práci, natož skutečně pracovat. Jejich míra spokojenosti je vysoká a ambice tak nízké, že preferují menší měsíční příjem, více volného času a méně námahy a povinností. To může být ale velkou pastí pro stát a jiné občany, kteří pracují a odvádějí daně (z nichž se následně platí dávky pro podporu v

nezaměstnanosti). Nakonec to může vést i ke zvyšujícímu se schodku veřejných financí nebo celkové občanské nespokojenosti. V České republice podmínky pro získání podpory v nezaměstnanosti jsou poměrně složité a žadatel musí splnit dvě podmínky⁹¹:

1. vykonávat alespoň 12 měsíců v rozhodném období, které činí dva roky před podáním žádosti o podporu, zaměstnání nebo jinou ekonomickou činnost, kde zaměstnavatel nebo podnikatel odváděl sociální pojištění.

2. nedostávat invalidní nebo starobní důchod v době žádosti o podporu v nezaměstnanosti.

V Ruské federaci podpora v nezaměstnanosti může být vyplácena tomu, kdo v posledních 12 měsících pracoval alespoň 26 týdnů. Přitom v případě výkonu soustavného zaměstnání na hlavní pracovní poměr žadatel má nárok na:

- 75% původní mzdy po dobu prvních tří měsíců
- 60% původní mzdy po dobu dalších čtyř měsíců
- 45% původní mzdy po dobu dalších měsíců.

V případě, že práci nevykonával, má nárok pouze na příspěvek v nezaměstnanosti, který je výrazně nižší, než v České republice, a je uveden v následující tabulce.

⁹¹ *Měsec.cz. Podpora v nezaměstnanosti.* [online]. [cit. 2016-02-23]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/danovy-portal/dan-z-prijmu/podpora-v-nezamestnanosti/>

Tabulka 2 - průměrná mzda v ČR a v RF a podpora v nezaměstnanosti

Země	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ČR průměrná mzda (CZK)	20957	22592	23344	23864	24455	25067	25035	25607
RF průměrná mzda (CZK)	8495	10806	11648	13095	14605	16643	18620	20309
ČR podpora (CZK)	Počítá se z průměrné mzdy za poslední tři měsíce, max. však do výše 14 281 Kč							
RF podpora (CZK)	1800	1953	3062	3062	3062	2722	2722	2722

Zdroj: Eurostat, Rosstat

Tabulka 2 uvádí průměrnou mzdu v České republice a v Ruské federaci a výše podpory v nezaměstnanosti. Uvedené údaje jsou sledovány za období 2007-2014. Z tabulky je vidět, že výše průměrné mzdy v obou zkoumaných zemích každý rok roste, ale ta podpora v nezaměstnanosti je stejná v obou zemích. Vidíme velký rozdíl mezi průměrnou mzdou a podporou v nezaměstnanosti, se týká jako ČR tak i RF. Podpora v nezaměstnanosti v České republice se počítá z průměrné mzdy zaměstnance za poslední tři měsíce, a to do maximální do výše 14 281 Kč. Na rozdíl od ČR v Rusku existuje přesně stanovená částka podpory v nezaměstnanosti. Nejvyšší částka podpory v Rusku byla určena a vyplácena v letech 2009-2011.

Sociální zabezpečení – důchodové pojištění

Dobrá sociální ochrana v každém státě je též charakterizovaná vhodným sociálním zabezpečením v době starobního důchodu. Každý stát by měl svým důchodcům zajistit klidné a důstojné stáří, a to i z ekonomického hlediska. Nyní se podíváme, jak tomu je v České republice a v Ruské federaci. Samozřejmě velmi významným kritériem pro

posuzování výše důchodu ve stáří je výše průměrné mzdy v daném státě. Rozdíl mezi průměrnou mzdou a mzdou, kterou jednotlivec dostával po dobu své práce, by neměl být významný, jinak značně znevýhodňuje jednotlivce a snižuje jeho životní standard. Podíváme se nyní, jaké jsou průměrné mzdy a starobní důchody v obou státech.

Tabulka 3 - průměrná mzda a starobní důchod v ČR a RF

Země	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ČR průměrná mzda (CZK)	20957	22592	23344	23864	24455	25067	25035	25607
ČR star. důchod (CZK)	8736	9347	10027	10093	10543	10770	10962	11065
RF průměrná mzda (CZK)	8495	10806	11648	13095	14605	16643	18620	20309
RF star. důchod (CZK)	1726	3062	4143	5103	5547	6118	6697	7230

Zdroj: Finance.cz, Rosstat

Tabulka 3 zobrazuje údaje o průměrných mzdách v České republice a Ruské federaci a starobní důchod v období let 2007-2014. Z tabulky je vidět, že výše průměrné mzdy a důchodů v obou zkoumaných zemích každý rok roste. V období 2007-2012 byl sledován velký rozdíl mezi příjmy a důchody v České republice a Ruské federaci; byl téměř dvojnásobný. V porovnání s rokem 2007 průměrné mzdy v Ruské federaci stouply více než dvakrát a starobní důchody více než čtyřikrát. Na rozdíl od Ruské federace v České republice je patrná stabilita těchto ukazatelů, což lze odůvodnit stabilitou celé země a nezměněnými cenami jak za zboží, tak i za služby.

Invalidní důchod

Český zákon o důchodovém pojištění stanoví, že pojištěnec má nárok na invalidní důchod, pokud nedosáhl věku 65 let a stal se:⁹²

- invalidním a získal potřebnou dobu pojištění, pokud nesplnil ke dni vzniku invalidity podmínky nároku na řádný starobní důchod, popřípadě, byl-li mu přiznán předčasný trvale krácený starobní důchod, pokud nedosáhl důchodového věku, nebo
- invalidním následkem pracovního úrazu.

V Rusku invalidní důchod není vázán na pojištění nebo jiné podmínky a je stanoven v případě prisouzení jedné z tří kategorií invalidity: I, II, III skupiny. Navíc nárok na invalidní důchod mají i děti – invalidé. Velikost starobního důchodu je znázorněna v následující tabulce.

Tabulka 4 - invalidní důchod v ČR a RF

Země	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ČR invalidní důchod (CZK)	8496	9337	9681	9656	10005	10141	10245	10262
RF invalidní důchod (CZK)	1238	2182	2990	3210	3461	3816	4182	4505

Zdroj: ČSÚ, Rosstat

Tabulka 4 porovnává invalidní důchod v České republice a RF za období 2007-2014, a to v peněžním vyjádření. Invalidní důchod v České republice se postupně zvyšuje, celkový přírůstek za 7 let činí téměř 1766 korun. Co se týká Ruska, tam je sledovaná

⁹² Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Invalidní pojištění*. [online]. [cit. 2016-02-23]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/619>

situace rychlého vzestupu invalidního důchodu, která je spojena se snahou státu dosáhnout sociální a životní úrovně většiny vyspělých zemí Evropy.

Jak je možné vidět z tabulky, invalidní důchod v ČR převyšuje invalidní důchod v Rusku více než dvakrát. Tento jev dá se vysvětlit pozorností a podporou státu ve prospěch lidí s určitými fyzickými a zdravotními handicapy. K otázce invalidního důchodu bych chtěla ještě dodat, že nejen výše invalidního důchodu zaručuje práva a svobody této postižené skupiny obyvatel, ale především veřejné statky, které jsou jim garantovány státem. Jedná se o vhodnou infrastrukturu, dopravní pohodlí, služby pro lidi s omezenou pohyblivostí a schopností, centra pro postižené lidi zajišťující duchovní a vzdělávací podporu apod. Jedná se též o vysoké školy otevírající své dveře a přizpůsobující své podmínky invalidům. V tomto ohledu lze konstatovat, že Česká republika je mnohem vyspělejší sociálním státem, než Ruská federace.

Typ sociálního státu

V teoretické části jsem vymezila, že existují tři typy sociálních států. Nyní může být zajímavé přiřadit Rusko a Českou republiku k jednomu z uvedených typů sociálních států:

Rusko

Protože Ruská federace je krátce po poměrně hluboké sociální revoluci a je stále ve fázi stanovení sociálního systému a systému zabezpečení občanů, je nesprávné kategorizovat tuto zemi jako jeden určitý typ sociálního státu. Bylo by mnohem korektnější uvést, k jakému typu sociálního státu se Rusko snaží dospět v důsledku četných změn a a reforem v oblasti sociální ochrany občanů. Cílovým typem sociálního státu je sociálně-demokratický typ (někdy též redistributivní). V případě tohoto typu sociálního státu občané mají rovné možnosti pro uspokojení nejenom svých základních životních potřeb, ale i potřeb duševních. Musí být zajištěno dodržení občanských, politických, ekonomických a sociálních práv a svobod, přiblížení příjmů a životních

možností jako hlavní materiální a právní podmínky svobody pro každého občana.⁹³ Hlavním principem a prioritou je, že stát a ekonomika fungují ve prospěch občanů, nikoli naopak. Sociální státní politika není milosrdenstvím a ústupkem státu, ale přímou odpovědností. Rusko se snaží k tomuto modelu přiblížit na základě zkušeností skandinávských států, jako jsou Švédsko, Norsko, Dánsko.⁹⁴

Česká republika

Protože se jedná o zemi, která má též socialistickou minulost, ale je součástí Evropské unie, a také propaguje nejlepší tradice a principy sociálního státu, lze konstatovat, že cílem České republiky je též dosáhnout modelu sociálně-demokratického (redistributivního) jako v zemích Skandinávie.⁹⁵ Už v současné době se země uchyluje k politice progresivního daňového zatížení, zvýšení sociální podpory pro sociálně slabší občany. Pokud by nebylo finanční a ekonomické krize z roku 2008 (a nutných úspor ve veřejném rozpočtu), je pravděpodobné, že úroveň sociálního zabezpečení by byla na mnohem vyšší úrovni než v současné době. Navíc důkazem vhodného sociálního prostředí v České republice je rekordně nízká úroveň nezaměstnanosti.

⁹³ Конституция Российской Федерации, глава 1, статья 7. Dostupné z: <http://www.constitution.ru/>

⁹⁴ КАЛАШНИКОВ С. В. *Становление социального государства в России* (2003)

⁹⁵ KREBS, Vojtěch, et al. *Sociální politika. 5., přepracované a aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 544 s. ISBN 978-80-7357-585-4.

ZÁVĚR

V této práci byla provedena analýza sociální ochrany ve dvou státech – v Ruské federaci a v České republice. Oba státy mají znaky sociálních států, protože v té či oné míře zajišťují práva a svobody pro občany, pro osoby ve ztížené životní situaci nebo pro sociálně slabší skupiny. V obou státech je poskytována základní podpora občanů, ať se jedná o příspěvky v nezaměstnanosti, rodičovské příspěvky, starobní nebo invalidní důchody apod. Nicméně v obou státech je poměrně odlišný stupeň sociálního zabezpečení. Je to vysvětleno tím, že Ruská federace je stále v procesu přerodu země po socialistickém režimu a rozpadu tak mocného sociálního státu, kterým byl Sovětský svaz.

V současné době je vidět snaha Ruska valorizovat sociální příspěvky, přizpůsobit je základním potřebám a měsíčním výdajům obyvatel, navýšit jednotlivé výše dávek, aby občané byli zajištěni v době nepříznivých situací. Nicméně v mnoha uvedených příkladech je stále patrné, že Rusko zaostává za Českou republikou v zabezpečení základní úrovně sociálního zabezpečení, což se negativně odráží na celkové společnosti a její spokojenosti. Navíc tato nestabilita vytváří tlak na vládu.

Cílem práce bylo zhodnotit stupeň sociální ochrany v Ruské federaci a v České republice a určit, o jaké typy sociálních států se jedná. Cíl práce byl splněn. V teoretické části jsou představeny různé typy sociálních států a vývoj sociálních států ve světě. V praktické části jsou porovnávány různé typy sociální ochrany v České republice a v Rusku, zejména úroveň nezaměstnanosti, podpora v nezaměstnanosti, výše starobního a invalidního důchodu. Dále v práci jsem odpověděla na otázku, k jakému modelu sociálního státu můžeme přiřadit Českou republiku a Ruskou federaci. Usoudili jsme, že se jedná o sociálně-demokratický typ, který se v současné době neprojevuje výrazně, ale je směrem naznačeným v obou státech. Jedná se o model redistributivní, kde se hodnoty, bohatství přerozdělují shora dolů.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

VEČEŘA M., *Teorie sociálního státu*. 1. vyd. Brno: Nakladatelství IURIDICA BRUNENSIA, 1995

KREBS, V., et al. *Sociální politika*. 5. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 78 – 79.

POTŮČEK, M: *Sociální politika*. Praha: SLON. 1995. ISBN 80-85850-01-X

SMUTEK, M. *Sociální stát – úvod do studia*. 1. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, s. 45.

POHLOVÁ, Dana. *Analýza politiky zaměstnanosti ve vazbě na vývoj trhu práce v ČR a ve vybrané zemi EU*. [s.l.], 2002. 70 s. JČU.

HLAVKA J., *Deformace na českém trhu práce*. Vydavatelství ČVUT. 2002, roč. 7, č. 7. Praha : 2002

ARNOLDOVÁ Anna., *Sociální péče 1. díl: Učebnice pro obor sociální činnost.*, 1. vydání, Praha 2015. ISBN 978-80-247-9899-8

LINHART, J; PETROUSEK, M. *Velký sociologický slovník. 1. část*. vyd. Praha : Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5. S. 411-412

HORA, O., KOFROŇ, P., SIROVÁTKA, T. *Příjmová chudoba a materiální deprivace v České republice s důrazem na situaci dětí podle výsledků šetření SILC*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2008, 67 s. ISBN 978-80-7416-002-8.

KALOUS J, VESELÝ A. *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. Praha : Karolinum, 2006. s. 8. ISBN 80-246-1260-7.

KALOUS, J. *Teorie vzdělávací politiky*. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997

BRDEK, Miroslav, VYCHLOVÁ, Helena. *Evropská vzdělávací politika : programy, principy a cíle*. Praha : Aspi publishing s.r.o., 2004.s. 23. ISBN 80-86395-96-0.

BENEŠ, M. *Andragogika – teoretické základy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 216 s. ISBN 80-86432-23-8.

DURDISOVÁ J, CSc. *Ekonomika Zdraví*. 1.vyd. 2005. ISBN 80-245-0998-9

DRBAL C.: Česká zdravotní politika a její východiska

JAROŠOVÁ, D. *Organizace a řízení ve zdravotnictví*, Ostrava 2007, ISBN 978-80-7368-338-2.

GLADKIJ, I., STRNAD, L. *Zdravotní politika, zdraví, zdravotnictví*. Univerzita Palackého v Olomouci. Lékařská fakulta. Olomouc 2002, 1. vydání, ISBN 80- 244-0500-8.

POLLNEROVÁ, Š. *Některé aspekty vnitrogenační redistribuce v základním důchodovém systému*. Fórum sociální politiky, 2, 9-13. 2008

KELLER, J. *Mezigenerační solidarita a krize systémů pojištění*. In SÝKOROVÁ, D.; CHYTL, O. (eds.) *Autonomie ve stáří. Strategie jejího zachování*. František Šalé-Albert. 004.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

ГУЛИНА М. А. *Социальная политика* // Гулина, 2008.

ДЖЕРИ Д., ДЖЕРИ Дж. *Большой толковый социологический словарь*, Вече, АСТ, 2001. — Т. 2. П — Я. — 528 с. — 10 000 экз. — ISBN 5-17-012562-3, 5-7838-0427-4.

ВОЛГИН Н.А. *Государственная и муниципальная социальная политика. Курс лекций: учебное пособие / коллектив авторов*. - М.: КНОРУС, 2011. - 1016 с.

ВЕРЕДЮК О., Государственная политика занятости России : 08.00.01 Вередюк, Олеся Васильевна Государственная политика занятости России (Федеральный и региональный аспекты) : СПб., 2005 151 с. РГБ ОД, 61:06-8/733

ЮРЬЕВА Т., МАРЫГАНОВА Е., *Макроэкономика.*, 2008 ISBN: 978-5-374-00100-6

РОМАНОВ П., *Социальная политика в современной России: реформы и повседневность*, 2008., 456 с.

ВОРОНИНА Н., ЖУЛИНА Е, КУЗНЕЦОВА И., МЯГКОВА Т., ХАЧАТРЯН Г., *Качество жизни населения: грани проблем в фокусе преобразований.*, 2012

СПИРИДОНОВ С. П. Уровень жизни населения как основополагающий аспект качества жизни [Текст] // Актуальные вопросы экономических наук: материалы междунар. науч. конф. (г. Уфа, октябрь 2011 г.). 2011. — С. 5-7.

КОБЯКОВ А., *Планирование как инструмент реализации социально-экономической политики государства.* 2000. – Мн.: 2001. – С.3-9

ТАЛАЛУШКИНА Ю., *Социально-экономический подход к изучению качества жизни населения региона*, Электронный журнал. – 2010

УШАКОВ Д. Н. Толковый словарь русского языка: В 4 т. 1935-1940

АЛЕКСАНДРОВА О. А. Образование: доступность или качество — последствия выбора // *Знание. Понимание. Умение.* — 2005. — № 2. — С. 83—93.

МАРТЫНЕНКО А., *ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА медико-социальной работы*, 2007 УДК [364:61]

ЖУКОВ В.И. *Российское образование: проблемы и перспективы развития.* – М.1998. ISBN 5-7139-0098-3

ШЕВЧЕНКО Ю. *Российское здравоохранение: итоги и планы* / Ю. Шевченко // *Мед. вестник.* - 2002. - №9

КАЛАШНИКОВ С. В. *Становление социального государства в России (2003)*

Seznam použitých internetových zdrojů

POJEM SOCIÁLNÍHO STÁTU[online] Dostupné z:
<http://www.miras.cz/seminarky/pravo-vs-28-socialni-stat.php>

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti [online]. Dostupné z:
http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z435_2004_2

Analyza vyvoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v 1. pololetí 2007 [online]. 2007 [cit. 2007-09-01]. Dostupné z:

http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/rok2007p1/Analyza0706.pdf

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu.[online]. Dostupné z:
<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-110>

TOMEŠ, I. „O chudobě jako o sociální události.“ In *Sociální politika, teorie a mezinárodní zkušenost*. Praha: socioklub, 1996, 126–130. Dostupné z:
<http://www.monumenttotransformation.org/atlas-transformace/html/ch/chudoba/o-chudobe-jako-o-socialni-udalosti.html>

Životní a existenční minimum. [online]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/zivotni_min

Nářízení vlády č. 567/2006 Sb. „o minimální mzdě atp.“, Zakonik práce. [online] Dostupné z: http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=nv567_2006

Článek „Minimální mzda od 1. ledna 2007“, MPSV [online]. Dostupné z:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/4050/Minimalni_mzda_2007.pdf

Minimální mzda od 1. 1. 2016. [online]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/22117>

Chudoba hrozí asi 1,58 milionu Čechů. Bude potřeba více dávek a důchodů., EuroZprávy.cz / tl / ČTK., 04. února 2014., [online]. Dostupné z:
<http://m.domaci.eurozpravy.cz/spolecnost/86713-chudoba-hrozi-asi-1-58-milionu-cechu-bude-potreba-vice-davek-a-duchodu/>

Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví [online]. [cit.2009-07-23].Dostupné z: www.apra.ipvz.cz

Zákon č. 258/2000 Sb., Zákon o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, Ze dne 14.07.2000.[online] Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-258>

O programu Comenius[online]. Dostupné z: <http://www.naep.cz/comenius>

O programu Erasmus [online]. Dostupné z: <http://www.naep.cz/erasmus>

O programu Leonardo da Vinci [online]. Dostupné z: http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=62&

Zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-592>

Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně některých souvisejících zákonů. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-48>

Zdravotní pojišťovny [online]. Dostupné z: http://www.mzcr.cz/dokumenty/zdravotni-pojistovny_945_839_1.html

Zákon č.: 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-155>

Nárok na starobní důchod. [online]. Dostupné z: <http://www.duchody- Duchodci.cz/starobni-duchod-normalni.php>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. Invalidní pojištění. [online]. [cit. 2016-02-23]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/619>

Důchodový věk. [online]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/portal/obcan/situace/183/184/4419.html>

Закон РФ от 19.04.1991 N 1032-1 (ред. от 29.12.2015) "О занятости населения в Российской Федерации" Dostupné z: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_60/

Закон РФ от 19.04.1991 N 1032-1 (ред. от 29.12.2015) "О занятости населения в Российской Федерации". Dostupné z: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_60/

Конституция Российской Федерации (РФ) | ст 43.[online] Dostupné z: <http://www.constitution.ru/>

Федеральный закон от 29 декабря 2012 г. № 273-ФЗ "Об образовании в Российской Федерации." Dostupné z: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_140174/

Проблемы развития образования в России.[online]. Dostupné z: <http://www.sociopromote.ru/soces-742-1.html>

НИКОНОРОВ, А.Б. *Структурные и территориальные изменения в экономике Кубы после 1959 г.* / А.Б. Никоноров Dostupné z: <http://www.iraq-war.ru/article/205683>

Официальный сайт Всемирной организации здравоохранения.[online] Dostupné z: www.who.int

Закон РФ от 28.06.1991 N 1499-1 (ред. от 24.07.2009) "О медицинском страховании граждан в Российской Федерации" Dostupné z: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_90/

Федеральный закон от 15.12.2001 N 166-ФЗ (ред. от 28.11.2015, с изм. от 29.12.2015) "О государственном пенсионном обеспечении в Российской Федерации". Dostupné z: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34419/

Минимальная и средняя пенсия в России в 2015-2016 году. Dostupné z: http://finansiko.ru/minimalnaya_srednyaya_pensiya_2015/

Chudoba v Česku vzrůstá. Www.outsidermedia.cz [online]. 2013, č. 1 [cit. 2013-05-09].
Dostupné z: <http://www.outsidermedia.cz/Article.aspx?id=9744>

Měšec.cz. Podpora v nezaměstnanosti. [online]. [cit. 2016-02-23]. Dostupné z:
<http://www.mesec.cz/danovy-portal/dan-z-prijmu/podpora-v-nezamestnanosti/>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. Invalidní pojištění. [online]. [cit. 2016-02-23].
Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/619>

Конституция Российской Федерации, глава 1, статья 7. Dostupné z:
<http://www.constitution.ru/>

SEZNAM ZKRATEK

SEMZ - Státní ekonomický model zdravotnictví

TEZM - Tržní ekonomický zdravotnický model

PZP - Povinné zdravotní pojištění

PZO - Pojišťovací zdravotní organizace

ZRZ - Zdravotně-rehabilitační zařízení

DZP - Dobrovolné zdravotního pojištění

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1 - porovnání životního minima a průměrné mzdy v České republice (ČR) a v Ruské federaci (RF)..... 63

Tabulka 2 - průměrná mzda v ČR a v RF a podpora v nezaměstnanosti..... 65

Tabulka 3 - průměrná mzda a starobní důchod v ČR a RF..... 66

Tabulka 4 - invalidní důchod v ČR a RF..... 67

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Ekaterina Shumilova

Obor: EHS

Forma studia: prezenční

Název práce: Srovnání systémů sociální ochrany v České Republice a Ruské federaci

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh:61

Celkový počet stran příloh:16

Počet titulů českých použitých zdrojů: 20

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 16

Počet internetových zdrojů: 36

Vedoucí práce: Doc. PhDr. JUDr Jakub Rákosník Ph.D.